

TARTU ÜLIKOOLI NARVA KOLLEDŽ
PEDAGOOGIKA JA PSÜHHOLOOGIA LEKTORAAT

Olga Belova

ÕPETAJATE JA 5–6-AASTASTE LASTE VANEMATE ARUSAAMAD
DRAAMAÕPETUSE VÕIMALUSTEST VÄÄRTUSKASVATUSES KOOLIEELSES
LASTEASUTUSES

Bakalaureusetöö

Juhendaja Elvira Küün

NARVA 2016

Kinnitus

Mina, Olga Belova, kinnitan, et olen ise kirjutanud selle bakalaureusetöö teemal “Õpetajate ja 5–6-aastaste laste vanemate arusaamad draamaõpetuse võimalustest väärtuskasvatuses koolieelses lasteasutuses“.

Olga Belova

12.08.2016

Litsents

Mina, **Olga Belova** (sünnikuupäev: 31.03.1983)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose **“Õpetajate ja 5–6-aastaste laste vanemate arusaamad draamaõpetuse võimalustest väärtuskasvatuses koolieelses lasteasutuses“**, mille juhendaja on **Elvira Küün**,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Narva

12.08.2016

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. VÄÄRTUSKASVATUS	9
1.1. Väärtuste mõiste ja liigitused	9
1.2. Väärtused ja kasvatus	10
1.3. Väärtuskasvatus ja selle eesmärgid	11
1.4. Väärtustest koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas ja muudes haridusdokumentides	12
1.5. Kuidas toimub lapse väärtusmaailma areng	13
1.6. Väärtuskasvatus lasteaias	14
1.7. Põhiväärtused	15
1.8. Õppemeetodid väärtuskasvatuses	16
2. DRAAMAÕPETUS JA VÄÄRTUSKASVATUS	18
2.1. Draamaõpetus	18
2.2. Miks võiks õpetada draamameetodil?	19
2.3. Draamaõpetuse eesmärgid	20
2.4. Draamaõpetuse vormid.....	22
2.5. Draamaõpetus ja draamamäng lasteaias	25
2.6. Õpetaja roll draamaõpetuses.....	26
2.7. Teoreetilise osa kokkuvõtted	28
3. EMPIIRILINE OSA	29
3.1. Uurimistöö eesmärgid ja uurimisküsimused ning meetodid	29
3.2. Valimi moodustamine ja kirjeldus	30
3.3. Uurimistulemuste analüüs	31
3.4. Uurimuse kokkuvõte	43
KOKKUVÕTE	46
SUMMARY	49
KIRJANDUS	50
LISAD	55
Lisa 1. Küsimustik õpetajale	55
Lisa 2. Опросник для учителя.....	61
Lisa 3. Küsimustik lapsevanemale	67
Lisa 4. Опросник для родителя.....	72

SISSEJUHATUS

Nüüdisaegses kiiresti muutuv ja arvutipõhises maailmas on teemad, milleks on väärtused ja väärtuste kujundamine erinevate õppemetoodikate abil, väga aktuaalsed. Väärtuste teemat on käsitletud erinevatel koolitustel, haridusasutustes, kus on õppeprogrammis prioriteetsena nähtud väärtushinnangute suunda. Väärtuskasvatus ja väärtused on olnud paljude uuringute ning bakalaureuse- või magistritaseme üliõpilaste tööde huviobjektiks (Lilles, Valk 2008; Kalmus 1999; Kasearu 2009; Vain 2011). Väärtuste teemaga seotud kirjandusega on võimalik tutvuda ka erinevate kogumike kaudu (vt nt Veisson 2010; Sutrop, Valk, Velbaum 2009; Pöder, Sutrop, Valk 2009). Selle teema aktuaalsust tõestab ka Eestis vastu võetud riiklik programm „Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009–2013”, mille eesmärgid olid edukalt täidetud, ning ka jätkuprogramm „Eesti ühiskonna väärtusarendus 2015–2020”.

Väärtuste kujunemiseks kasutatakse „Tarkuse Hoidise” ja „Kiusamisvaba lasteaia” Hea Algus metoodikaid. Väärtuste kujundamine toimub ka avastusõppe kaudu, kasutades narratiive ning lastega filosoferides. (Schihalejev 2012)

Väärtused kujunevad lapsepõlves ning lapsevanemate ja kodu kõrval on just nimelt lasteaial tähtis roll harmoonilise isiku kujundamisel. Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) tuuakse välja, et õpetajad teevad lapsevanematega lapse arengu toetamisel koostööd. Samuti nii riiklikus programmis „Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009–2013” kui ka selle jätkuprogrammis rõhutatakse õpetajate ja lapsevanemate vahelise koostöö tähtsust lastel väärtuste kujundamisel.

Kahtlemata õpib ja areneb koolieelik mängu kaudu, „Mäng on eelkoolieas lapse põhitegevus” (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava 2008). Üheks õppimise aktiivmeetodiks on draamaõpetus. Draama kasutegur laste isiklikule, moraalsele, esteetilisele ja sotsiaalsele arengule on tõestatult suur. (Hein 2014; Mellov 2007, 2010; Oomer 2001; Raadik 2003; Nielsen, Hein, Owens 2012; Baker 1996). Draama kaudu on Suurbritannias, Ameerikas, Austraalias ja mitmel pool Euroopas lapsi õpetatud juba üle 60 aasta (Hein 2014: 26). Draamaõpetuse kasu mõistetakse ka meie riigis, teema on jätkuvalt aktuaalne. Paljudes Eesti koolides tegutsevad kooliteatrid, korraldatakse kooli- ja luuleteatrite festivale. Alates 2014. aastast korraldatakse Narvas teatrifestivali „Kuldne võti” (või „Zolotoi kljutšik”), milles panevad end proovile vanemaealised lapsed.

Draamaõpet on edasi arendanud hulk õpetajaid, nagu näiteks Peter Slade, Brian Way, Dorothy Heathcote, Gavin Bolton ja Jonathan Neelands (Owens, Barber 2014: 9).

Draama ja draamaõpetuse mõistmist ja vajalikkust on kajastatud eri autorite teostes: „Draamaraamat” (Hein 2014), „Tarkus tuleb tasapisi: valik aktiivõppe strateegiaid lasteaias ja koolis” (Tammiste 2014), „Õppemeetodid väärtuskasvatuse teenistuses – miks ja kuidas?” (Schihalejev 2012), „Draamakompass: Protsessdraama käsiraamat” (Owens, Barber 2014). Draamaõpetuse pooldajad Eestis on ka Maret Oomer ja Sirje Raadik.

Looritsa (2003) ja Sinijärve (2002) uurimused näitavad draamaõpetuse produktiivsust nii lasteaias kui ka põhikooli I astmes. Sinijärve (2002) uurimusest selgus, et õpetajad hindavad väga kõrgelt draamaõpetuses üksikute elementide kasutamist, sest see annab lastele võimaluse aktiivselt ja loominguliselt õppetegevuses osaleda. Aga õpetajate hinnangul pole nende meetodilised teadmised draamaõpetuse süsteemseks rakendamiseks piisavad. Meetoditest ja nende valikust oleneb aga kogu õppeprotsess (Pullerits 2004: 4). Tuuli Kaeramaa (2012) on oma lõputöös selgitanud draamaõppe mõju Eesti gümnaasiumiõpilastele nende endi hinnangul. Küsitluse tulemusel on välja selgitatud, et draamaõpetuse abil kasvab enesekindlus, paraneb näitlemis- ja meeskonnatöö oskus, areneb loovus ning paraneb suuline väljendusoskus. Regina Haljak (2011) oma magistrیتöös aga on uurinud õpetajate suhtumist dramatiseeringute kasutamisse koolieelses eas emakeele ja võõrkeele õpetamisel.

Kuna perekonna kõrval lasub just nimelt lasteaias laste väärtuste kujundamisel kui mitte esmane, siis ikkagi väga oluline roll ning draamaõpetust on nähtud ühena mitmest aktiivõppemeetodist, mille kaudu on võimalik lastel eri väärtusi kujundada, siis muudab see oluliseks ka vastava teema, kus uuritakse õpetajate ja lapsevanemate jaoks tähtsamate väärtuste ühtimist või lahknevusi. Ühtlasi uuritakse vastavate väärtuste juurutamise efektiivsust draamaõpetuse kaudu koolieelses lasteasutuses.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, millised on õpetajate ja 5–6-aastaste laste vanemate arusaamad draamaõpetuse võimalustest väärtuskasvatases koolieelses lasteasutuses ning kas õpetajate ja lapsevanemate arvamused teatud väärtuste olulisuse kohta lahknevad oluliselt või mitte.

Eesmärgist tulenevateks ülesanneteks on:

- 1) avada väärtuste mõiste, anda ülevaade väärtuste kujunemisest lastel;

- 2) avada draama mõiste, anda ülevaade draama kasutamise võimalustest väärtuskasvatuses;
- 3) töötada välja küsimustik õpetajatele ja lapsevanematele;
- 4) uuringu läbiviimine;
- 5) uurimistulemuste analüüs ning järelduste ja ettepanekute tegemine.

Peamised uurimisküsimused on:

- 1) Milliseid väärtusi peavad koolieelsete lasteasutuste õpetajad ja lapsevanemad oluliseks lasteaias õpetamiseks, kas need on sarnased?
- 2) Milliseid väärtusi võib õpetajate ja lapsevanemate arvamuse põhjal kujundada lastel draamaõpetuse abil, kas kahe respondentide rühma arvamused on sarnased?
- 3) Mis on õpetaja roll draamaõpetuses?
- 4) Mis takistustega puutuvad kokku õpetajad väärtuste kujundamisel draamaõpetuse abil?
- 5) Kuidas teha tööd selles suunas efektiivsemaks?

Toetudes eri uurimustele (Paide 2012; Kõõra 2012; Haljak 2012) püstitatakse töös järgmised hüpoteesid:

1. Õpetajate ja lapsevanemate arusaamad draamaõpetuse võimalustest väärtuskasvatuses on piisavad, põhjalikud ja sarnased.
2. Õpetajad leiavad informatsiooni draamaõpetuse kohta internetist, koolitustelt, raamatutest ja kolleegide kogemusest.
3. Õpetajad puutuvad oma töös väärtuste kujundamisel draamaõpetuse abil kokku takistustega, milleks on ajanappus ja informatsiooni puudus draamaõpetuse kohta.
4. Õpetajate arvates on võimalik teha väärtuste kujundamisel draamaõpetuse abil tööd efektiivsemaks, kaasates lapsevanemaid, külastades koolitusi ning vahetades kolleegidega kogemusi.

Sihtrühm: ühe Narva ja ühe Tallinna lasteaias õpetajad ning kahe rühma 5–6-aastaste laste vanemad.

Uurimisobjektid:

1. õpetajad

2. lapsevanemad

Uurimine oli läbi viidud ühes Narva ja ühes Tallinna lasteaias märtsis 2016. aastal.

Bakalaureusetöö koosneb kolmest peatükist.

Esimeses peatükis annab käesoleva uurimistöo autor ülevaate väärtuste mõistest ja liigitusest, väärtuste ja kasvatusesuhetest, väärtuskasvatuse eesmärgist, lapse väärtuste maailma arengust, väärtuste kajastusest lasteasutuse riiklikus õppekavas ja muudes haridusdokumentides, väärtuskasvatusest lasteaias, põhiväärtustest ning õppemeetoditest väärtuskasvatuses.

Teises peatükis vaatleb autor draamaõpetust kui õppemeetodit väärtuskasvatuses. Antakse ülevaade draamaõpetuse mõistest, eesmärkidest, vormidest, rakendamisest lasteaias ning õpetaja rollist draamaõpetuses.

Kolmandas peatükis on esitatud uurimistöo eesmärk, uurimisküsimused ja meetodid, valimi moodustamine ja kirjeldus. Tuuakse välja uurimistulemuste analüüs ja tõlgendus.

Töö kokkuvõttes antakse ülevaade töö tulemustest, järeldustest ja ettepanekutest. Töö lisades on toodud autori koostatud küsimustikud õpetajatele ja lapsevanematele.

1. VÄÄRTUSKASVATUS

1.1. Väärtuste mõiste ja liigitused

Küsimusele „Mis on väärtused?” ei saa otsida ühest vastust. Eri autorid kasutavad erinevaid väärtuse määratlusi. Eesti Entsüklopeedia järgi (1998: 577) „väärtus on reaalsuse aspekt, asi, nähtus või suhe, mis on inimese kui indiviidi ja ühiskondliku olendi eksisteerimise seisukohast oluline ja tähenduslik”.

Simoni Blackburni (2002: 488) sõnul “mõne asjatunnuse pidamine väärtuseks tähendab, et seda võetakse arvesse valikute langetamisel ning enda ja teiste tegevuse kavandamisel”.

Anu Carlssoni (2011: 24, 26) seisukoha järgi on väärtused midagi sisukat ja mõtestatud, „mida kogetakse tõesena ja mis kutsub enda poole pöörama või mis kutsub inimest ennast enda ümber kerima. Väärtused on see miski, mis käib inimesega kaasas ja annab tema elule suuna ja mõtte”.

Shalom H. Schwartzi käsitluses “on väärtused veendumused või mõtted, mis on seotud soovitatavate tagajärgede või käitumisviisidega ning püsivad teatud olukordades”. Need mängivad olulist rolli inimese käitumises, selles, kuidas sündmused arenevad ning kuidas käitumist ja sündmusi hinnatakse. Väärtused järjestuvad oma suhtelise tähtsuse järgi (Veisson, Kuurme 2010: 10).

Tuntud vene psühholoog Nemov (1999: 307) defineerib väärtusi niimoodi: isiklik tähendus – millegi või kellegi personaalne väärtus inimese kui isiksuse jaoks, sealhulgas tema kõige olulisemate ja aktuaalsemate vajaduste rahuldamiseks.

Tiiu Kuurme (2011: 73) väidab, et väärtuste abil valivad inimesed ja inimühendused välja enese jaoks tähtsa ja vähemtähtsa, valivad oma tegudele suuna ja lasevad nii kõnede kui ka tegude kaudu arvata, mida on nad ise väärt. „Räägi mulle, millised on su väärtused, ja ma tean siis, kuhu oled oma arengus jõudnud”.

Väärtusi on klassifitseeritud erinevatest aspektidest. Sirkka Hirsjärvi ja Jouko Huttuneni (2005: 65) sõnul on põhilised väärtuste liigid järgmised: materiaalsed ja füüsilised, teoreetilised, majanduslikud, esteetilised, sotsiaalsed, poliitilised, religioossed ja eetilised väärtused.

Margit Sutrop (2009: 56) jagab väärtused seesmisteks ja instrumentaalseteks. „Seesmistest väärtustest räägime siis, kui soovime mingeid asju nende endi pärast

(näiteks ilu, hea tahe, õnn, lihtsad rõõmud). Instrumentaalsed väärtused on vahendid teiste hüvede saavutamisel (näiteks raha). Kombineeritud väärtused (näiteks teadmine, tervis) on head iseenesest ja head kui vahendid teiste hüvede saavutamiseks”.

Väärtused jagunevad nii materiaalseks kui ka vaimseteks, näiteks pere, kodu, reisimine, raamatud, ideaalid, kunstiharrastused. Järgmised väärtused nagu julgus, meeleskindlus, tasakaalustatus, osavus, head kombes, ausus, omakasupüüdmatus aga väljendavad inimese isiksuseomadusi ja peegeldavad tema siseelu (Veisson, Kuurme 2010: 11).

Riiklikus programmis „Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009–2013” jagatakse väärtused moraalseks (ausus, hoolivus, õiglus, inimväarikus, lugupidamine iseenda ja teiste vastu) ning sotsiaalseks (vabadus, demokraatia, õiguspõhisus, solidaarsus, vastutus, rahvuslus, emakeel, kultuuriline mitmekesisus, sallivus, sooline võrdõiglikkus).

Jätkuprogrammis „Eesti ühiskonna väärtusarendus 2015–2020” nimetatakse neid üldnimilikeks ja ühiskondlikeks väärtusteks.

1.2. Väärtused ja kasvatus

Paljud autorid rõhutavad, et kasvatus on tihedalt seotud väärtustega (Hirsjärvi, Huttunen 2005; Hytönen 1999; Kuurme 2009, 2011; Orn 1998). Sirkka Hirsjärvi ja Jouko Huttunen (2005: 63–64) aga on leidnud, et „väärtuseks nimetatakse seda, mille nimel miski lõppkokkuvõttes juhtub. Väärtustes väljendub kogu ühiskonna põhivoorus. Väärtused reguleerivad inimeste pürgimusi ja käitumist ning mõjutavad sotsiaalse kooselu põhimõtteid”. Kasvatus ja koolitus on alad, kus tegeldakse intensiivselt väärtuste vahendamisega ning ka uusi väärtusi loova kultuuriga (Hirsjärvi, Huttunen 2005: 63). Väärtused, mis valitsevad ühiskonnas, kajastuvad ühiskonna pedagoogilises mõtlemises ning selles, kuidas kasvatus- ja haridussüsteemi arendatakse ja kasvatusprotsessi läbi viiakse. „Kasvatus on väärtushinnangutega seotud tegevus” (Hytönen 1999: 8). Tiiu Kuurme (2009: 159) sõnul on „kasvatus ehk sissejuhatus vaimsesse ja maisesse ellu alati ühtaegu ka väärtuskasvatus”. „Väärtustel ja kasvatusel on seesama juur ja tüvi. Kasvatus on eelkõige sissejuhatus olemasolevasse väärtustegelikkusse” (Kuurme 2011: 74).

„Väärtustel on inimtegevuses kaheksugune roll: ühelt poolt integreerivad väärtused inimest sotsiaalsesse keskkonda, kuna sotsiaalselt soovitatav käitumine on võimalik

kultuuristandardite omandamise teel; teiselt poolt on väärtustel selekteeriv, suunav iseloom, kuna väärtused on hinnangute aluseks (kriteeriumiks) – just väärtusest lähtuvalt antakse hinnang ühe või teise nähtuse, tegevuse, asja jms vajalikkuse ja tähenduse kohta” (Tuulik 1995: 71–72).

Kasvatus saab alati alguse mingitest väärtustest, mis kujundavad kasvatuses eesmärgi ja mida omakorda saab mõista kui väärtust, sellepärast on võimatu rääkida nii kasvatuses ilma väärtusteta kui ka väärtustest ilma kasvatuseta. „Kasvatamist aga võib käsitleda kui väärtustamist, mille käigus kujuneb inimese väärtuseline suhe teda ümbritsevasse ja iseendasse, midagi väärtustub inimese jaoks” (Orn 1998: 10).

1.3. Väärtuskasvatus ja selle eesmärgid

“Väärtuskasvatus on isiksuse arengu toetamine, mille kaudu aidatakse lastel saavutada emotsionaalne, sotsiaalne ja kõlbline küpsus”. Väärtuskasvatuse eesmärk on kaasa aidata selliste väärtuste kujunemisele, mis on isikliku õnneliku elu ja ühiskonnas eduka koostöömise aluseks (Harro-Loit 2011: 76).

Laiemas tähenduses märgib väärtuskasvatus igasugust tegevust, mis toetab isiksuse arengut, kuna kõlblise arenguga on seotud tihedalt ka vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne küpsus. Sellega on seotud ka füüsiline areng, kui mõelda näiteks tervisest kui väärtusest. Kitsamas tähenduses on väärtuskasvatus planeeritud tegevus, mille abil soovitakse õpetada väärtuste üle mõtlema või väärtustama ning edendada kõlblist arengut (Schihalejev 2011: 18).

Väärtuskasvatus – nii formaalne kui ka mitteformaalne – saab õpilasi ergutada: „looma oma isiklike moraalkoodekseid ning hoolima teiste omadest; mõtisklema kogemuste üle ning otsima nendes tähendusi ja seaduspärasusi; austama iseend ning ühiseid väärtusi, nagu ausus ja õiglus; tegema sotsiaalselt vastutustundlikke otsustusi ning oma otsuseid ja tegusid põhjendama” (Cooper jt 2009: 148).

Väärtuskasvatus peab olema orienteeritud sellele, et õpetada enda ja teiste väärtusi täheldama (kus väärtused avalduvad?); õpetada väärtuste üle järele mõtlema (kas mul on head väärtused?, millised võivad olla nende väärtuste järgi tegutsemise tagajärjed?); võimaldada väärtusi praktiseerida, luua (harjutades kujuneb iseloom); anda tagasisidet, tegutsedes kui peegel, mis omakorda toetab moraalsel arengul (Sutrop 2009: 58).

Üldistatult saab öelda, et „tänapäeva väärtuskasvatuse ülesandeks on aidata õpilasel/ lapsel kujuneda väärtuseliselt dünaamiliseks isikuks, kes suudab väärtuspluralismi tingimustes olla paindlik, samas aga säilitada oma sügavamat kõlbelist loomust. See eeldab õpilase/ lapse aktiivset suhestumist väärtusküsimustega, mõtestatud kõlbelisi valikuid ja oma väärtushoiakute teadlikku kujundamist” (Pöder jt 2009: 11).

1.4. Väärtustest koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas ja muudes haridusdokumentides

Koolieelse lasteasutuse seaduses on määratud lasteasutuse põhiülesanne – “lapse ealisi, soolisi, individuaalseid vajadusi ja iseärasusi arvestades luua võimalused ja tingimused tervikliku isiksuse kujunemiseks, kes on sotsiaalselt tundlik, vaimset erk, ennastusaldav, kaasinimesi arvestav ja keskkonda väärtustav” (KELS 1999).

Eestis kehtiva õppekava järgi on hariduse eesmärk kasvatada inimene, kes suhtub heatahtlikult kaasinimestesse, toetab ühiskonna demokraatlikku arengut, austab ja järgib seadusi, teab oma kodanikukohustusi ja -vastutust, tunneb ja austab oma rahva kultuuri, hoiab loodust, säästab loodusressursse, juhindub oma valikutes ja tegudes eetika alusväärtustest: mõistab inimelu pühadust, väldib vägivalda, hindab vabadust, õiglust, ausust, vastutust ning saab aru töö vajalikkusest (Sutrop 2009: 50).

Uuendatud riiklikus õppekavas on rõhutatud, et humaansus ja sallivus peavad olema lasteaiakultuuri loomulikuks osaks. Ainult siis, kui lasteasutuse kultuur/keskkond on demokraatlik ja inimsõbralik – lastel on õigus valida, otsuseid vastu võtta ning vastutada –, võib ta valmistada lapsi ette elama demokraatlikus ühiskonnas. “Demokraatiat õpitakse päev-päevalt selle sees elades” (Kala 2009: 7).

Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava neljandas peatükis on 6–7-aastase lapse eeldatavad üldoskused kirjeldatud mängu-, tunnetus- ja õpi-, sotsiaalsete ja enesekohaste oskuste kirjelduse kaudu. “Sotsiaalsete oskuste all mõistetakse lapse oskusi teistega suhelda, tajuda nii iseennast kui ka partnereid, võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavad ning lähtuda eetilistest tõekspidamistest”. Üldoskuste kujunemiseks hõlmavad õppekavad seitset valdkonda: mina ja keskkond, keel ja kõne, eesti keel kui teine keel, matemaatika, kunst, liikumine ja muusika (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008).

1.5. Kuidas toimub lapse väärtusmaailma areng

Maie Tuulik (2001: 71) mainib, et inimese väärtusmaailma arengus on neli selgelt eraldatavat etappi. Nii võime väita järgmist:

1. „Väärtusteks (sisemisteks hindamiskriteeriumideks) on sünnipäraseid ihad, tungid, tarbed või mõned situatsiooni vajadused;
2. Väärtusteks on eeskuju, jäljendamise teel omaksvõetud suhtumised ja arusaamad;
3. Väärtusteks on välised normid, reeglid, seadused ja kokkulepped;
4. Väärtusteks on sisemiselt omaksvõetud reeglid, normid ja üldinimlikud väärtused” (Tuulik, 2001: 71).

„Lapsel ei ole kaasasündinud suhtumist ja kindlaid väärtusi. Need omandab ta elu jooksul. Lapse väärtuste omandamise viisi on tähistatud nelja E-ga“:

- *Exhortation* – täiskasvanud seletavad lapsele, mis on hea ja mis on halb, nõuavad lapselt nii- või teistsugust käitumist, juhendavad lapsi elama kindlate normide ja standardite järgi. Varases lapseas on laps väga vastuvõtlik kindlatele ja täpsetele korraldustele ja reeglitele.
- *Example* – laps omandab väärtusi jäljendamise teel. Ta näeb teatud käitumist ja imiteerib seda. Mõju on seda tugevam, mida positiivsem on lapse suhtumine jäljendatavasse.
- *Expectation* – ootused ja vastutegutsemised. Laps, keda koheldakse kui väarikat inimest, ongi tavaliselt hiljem enesest lugu pidav.
- *Experience* – isiklik kogemus. Väärtuste omandamisel on hindamatu tähtsus lapse praktilisel ja aktiivsel tegutsemisel.

„Need neli E-d näitavad kõige üldisema tee, missugusel viisil laps väärtusi omandab” (Tuulik, 2011: 160–161).

“Iga inimene loob endale oma väärtusmaailma ja jõuab teistest väga erinevale tasemele, kuid sisemise vabaduseni jõuavad vähesed. Ja ehkki täheldatakse nii põlvkondade kui ka ajastute väärtustes teatud erinevusi, on ometi kõikjal ja alati

kehtivaid väärtusi, mille edasiandmine põlvest põlve ongi kasvatus ülesanne” (Tuulik, 2011: 166).

1.6. Väärtuskasvatus lasteaias

Raamatus „Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias” saatesõnas meenutab Margit Sutrop (2010: 6–7), et „kuna väärtused kui iseloomuomadused kujunevad eelkõige lapsepõlves, on kodu kõrval just lasteaial väga oluline roll isiksuse kasvamise toetamisel. Väärtuskasvatuse nurgakivi pannakse lasteaias”. Seniajani on lasteaias rolli väärtuste kujundamisel tihti alahinnatud ning seostatud väärtuskasvatust pigem kooliga. Sutrop rõhutab, et lasteaias on tähtis roll, et meie lastest saaksid sõbralikud, hoolivad, sallivad ja ausad inimesed. Lasteaias kõige tähtsam ülesanne on tervikliku isiksuse kasvatamine.

„Lasteaiarühmas arendatakse väärtusi igapäevase tegevuse kaudu, mida toetab loodud õpikeskkond, õpetaja positiivsed suhted lastega ning koostöö lastevanematega” (Peterson jt 2010: 97).

Rühmas loodud õpikeskkond peegeldab väärtusi. Rühma keskkonna loomine on õpetajate, laste ja nende vanemate koostöö. Õppe- ja mänguvahendite mitmekesisus ja erinevad valikuvõimalused aitavad kaasa laste otsustus- ja vastutusvõime kujunemisele. Erineva nahavärvi ja rahvusliku riietusega nukkude, eri keeltes raamatute, eri rahvaste muusika ja erinevate rahvaste sümbolika olemasolu rühmas muudab lapsed sallivamaks. Laste silmade kõrgusele välja pandud laste tööd näitavad lastega arvestamist. Ühtset nägemust rühma keskkonnast ja omavahelisest suhtlemisest aitavad tagada rühma reeglid (Peterson jt 2010: 99).

Õpetaja on lastega koos terve päeva, tal on rohkem võimalusi jälgida laste tegevust, sekkuda ja suunata, sellepärast on lasteaias väärtuskasvatuseks paremad võimalused (Sutrop 2010: 7).

„Efektiivne väärtuskasvatus nõuab lasteaiasõpetajalt pidevat tähelepanu, kõrget kvalifikatsiooni ning pedagoogilist meisterlikkust” (Harro-Loit jt 2009: 213).

Nelli Jungi ja Laura Lilles-Heinsari (2013: 365–366) sõnul saab õpetaja kui väärtuskasvataja ülesanded jagada kaheks: esiteks peab ta aitama (peamiselt arutelude kaudu) lastel väärtusi märgata, teadvustada ja analüüsida, mis ümbritsevas keskkonnas

toimub. Teiseks on tähtis soodustada lastes teatud iseloomujoonte ja käitumisharjumuste kujunemist.

Väärtuskasvatus toimub dialoogi teel, sest see, kuidas õpetaja lastega suhtleb, näitab õpetaja enda väärtushoiakud, kujundades ühtlasi laste arusaamu. Rääkides lastega rahulikult ja meeldival toonil, väärtustab õpetaja rahulikku ja meeldivat käitumist ning tema eeskujul hakkavad ka lapsed samamoodi käituma. Õpetaja oma suhtlemise ja käitumisega aitab kaasa verbaalsete oskuste arengule ja otsustus-, vastutus- ja koostöövõime kujunemisele (Peterson jt 2010: 100).

Õpetaja koostöö lapsevanematega lasteaias on oluline. Koostööl on järgmised eesmärgid:

- 1) „luua hea side ja usaldus lapsevanemate ja õpetajate vahel, võtta lapsevanemat partnerina;
- 2) toetada ja nõustada lapsevanemat kasvatusküsimustes;
- 3) suunata lapse arengut üheselt, s.t soodustada lapse normaalset ja eakohast arengut ning arvestada, et iga laps on erinev”.

„Kujundades laste väärtusi, saavad lasteaed ja pere ühiselt mõjutada nende edasist elu ja arengut ning valikuid” (Peterson jt 2010: 101–102).

„Meie lapsed on meie tulevik selle sõna kõige otsesemas mõttes. Seetõttu sõltub meie tulevik meie laste väärtustest, valikutest ja võimalusest. Ent samavõrra sõltub see ka meie endi valikutest, millistes väärtustes me oma lapsi kasvatame, millisteks valikuteks neid julgustame ning milliseid võimalusi neile loome” (Vooglaid 2009: 68).

1.7. Põhiväärtused

2011. aastast on uues põhikooli riiklikus õppekavasmärgitud, et „oluliseks peetud väärtused tulenevad Eesti Vabariigi põhiseadusest, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioonist, lapse õiguste konventsioonist ning Euroopa Liidu alusdokumentides nimetatud eetilistest põhimõtetest. Alusväärtustena tähtsustatakse üldinimlikke väärtusi (ausus, hoolivus, aukartus elu vastu, õiglus, inimväarikus, lugupidamine enda ja teiste vastu) ning ühiskondlikke väärtusi (vabadus, demokraatia, austus emakeele ja kultuuri vastu, patriotism, kultuuriline mitmekesisus, sallivus,

keskkonna jätkusuutlikkus, õiguspõhisus, solidaarsus, vastutustundlikkus ja sooline võrdõiguslikkus)” (Põhikooli riiklik õppekava 2011).

Eesti koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) ei ole väärtusi eraldi esitatud. Samas aga on kirjas õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtted: „lapse individuaalsuse ja tema arengupotentsiaali arvestamine; lapse tervise hoidmine ja edendamine ning liikumisvajaduse rahuldamine; lapse loovuse toetamine; mängu kaudu õppimine; humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine; lapse arengut ja sotsialiseerumist soodustava keskkonna loomine; lapsele turvatunde, eduelamuste tagamine; üldõpetusliku tööviisi rakendamine; kodu ja lasteasutuse koostöö; eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripäraga arvestamine”.

Pam Schiller ja Tamera Bryant (2009) eristavad oma raamatus „Väärtuste raamat. Kuidas õpetada 16 põhiväärtust väikestele lastele?” järgmisi põhiväärtusi: osavõtlikkus ja empaatiavõime; koostööoskus; julgus; järjekindlus ja pühendumine; õiglustunne; abivalmidus; ausus ja põhimõttekindlus; huumorimeel; iseseisvus ja enesekindlus; lojaalsus; kannatlikkus; uhkus; leidlikkus; austus; kohusetunne ja sallivus.

Merike Mitt (2012: 27–30) kui raamatu „Väärtuskasvatus Tarkuse Hoidise abil. Eesti rahvapärimusel põhinev metoodika lasteaedadele ja algkoolidele” autor toob välja seitse põhiväärtust (mis sisaldavad ka alusväärtusi), millele keskendumine aitab kaasa õnneliku lapse arengule. Need on head kombed, hoolivus, julgus, sallivus, tarkus, töökus ja vastutus.

1.8. Õppemeetodid väärtuskasvatases

Halliki Tammiste (2014: 9) kui raamatu „Tarkus tuleb tasapisi: valik aktiivõppe strateegiaid lasteaias ja koolis” koostaja sõnul on Eesti lasteaedades ja koolides aktiivõppemeetodeid rakendatud juba kakskümmend aastat. Raamat „Tarkus tuleb tasapisi: valik aktiivõppe strateegiaid lasteaias ja koolis” (2014) analüüsib erinevat pedagoogilist lähenemisviisi, mis on seotud väärtuskasvatusega. Need on:

- haridusprogramm Hea Algus. Maret Põlluste sõnul (2014: 38) Hea Alguse programm „kannab lapsekeskse metoodika põhimõtteid ja rõhutab demokraatlikke väärtusi” ;
- meediakasvatuse kaudu „õpib laps austama teiste inimeste arvamusi ja tõlgendusi ning oma arvamust ja mõtteid väljendama” (Vinter jt 2014: 131).

- Reggio Emilia ehk lapse saja keele pedagoogikas rõhutatakse inimese õigusi, inimkäsitlus on terviklik ja humanistlik, sest inimene on ainukordne – isiksus, kellel on sünnist palju võimalusi ja potentsiaali (Pukk, Alunurm 2014: 187).
- Tarkuse Hoidise metoodikas õpetatakse seitset põhiväärtust vanasõnade abil (Mitt 2014: 216).
- väärtuskasvatuse metoodika „Kiusamisvaba lasteaed” eesmärk on „luua kiusamist ennetav käitumiskultuur, kus suhtutakse üksteisesse sallivalt ning austavalt” (Laidvee jt 2014: 282).

Raamatus „Õppemeetodid väärtuskasvatuses – miks ja kuidas?” sissejuhatuses annavad Olga Schihalejev ja Nelli Jung (2012: 10–11) ülevaate aktiivõppemeetoditest, mida tutvustatakse raamatus. Oma artiklis käsitleb Tartu Ülikooli religioonipedagoogika teadur Olga Schihalejev, kuidas lugude abil kultuuri väärtusi edasi kanda ja interpreteerida. Laste filosoferimise uurija ja edendaja Egle Säre artiklis „Väärtuste kujunemine lastega filosoferides” antakse ülevaade vastavast temaatikast, meetodist, ajaloost ning õpetaja rollist laste arutluse juhtimisel. Tuginedes oma 2010. aastal kaitstud magistritööle esitleb Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskuse peaspetsialist Juta Jaani artiklis „Väärtuste kujundamine avastusõppe kaudu” avastusõppe olemust ja võimalusi.

Nii „Tarkus tuleb tasapisi” kui ka „Õppemeetodid väärtuskasvatuses – miks ja kuidas?” raamatus tutvustatakse draamaõpetuse olemust ja võimalusi väärtuskasvatuseks.

2. DRAAMAÕPETUS JA VÄÄRTUSKASVATUS

2.1. Draamaõpetus

Sõna "draama" tähendab kreeka keeles "tegevust". (Oomer 2001) „Pedagoogikas on draamaõpetus tõlgendatav kui tegevusõpetus või õppimine tegevuses ja tuleneb kreekakeelsest sõnast *drao* – tegevus, mis on draamaõpetuse kõige olulisemaks printsiibiks” (Pullerits 2004: 14). Ivika Heini (2014: 15) sõnul „draamaõpetus on draama kui kunstivormi kasutamine õpilaste sõnalise ja mittesõnalise suhtlemisvõime arendamiseks, teadlikkuse tõstmiseks oma kehast, häälest ja mõtlemisest, inimkäitumise mitmekesisusest ja motiividest ning kultuurierinevustest”. „Draamaõpetuse seisukohalt tähendab õppimine alati koosõppimist” (Oomer 2001).

Esimesed viited draamale pärinevad antiikajast, kui Aristoteles nimetas Sophoklese näidendeid draamadeks, sest need jäljendasid tegutsevat inimesi ja nende peamiseks tunnuseks oli tegevuslikkus (Pill 2014: 12).

Terje Pill (2014: 12–14) on tuginedes Boltoni artiklile „Changes in Thinking About Drama in Education” märkinud, et esimese artikli draamaõpetusest kirjutas 18. sajandil prantsuse filosoof ja kirjanik J. J. Rousseau.

„Draamapedagoogika kui aktiivse, selgesti eristuva ja unikaalse haridusala tunnustamine sai alguse 1940. aastatel Suurbritannias pedagoogi ja draamapedagoogika teoreetiku Peter Slade'i tegevusest ja tema *child drama*'st, mis juhendus lapsekesksest hariduskontseptsioonist” (Hein 2014: 16). Paarkümmend aastat tagasi pärast analoogse õppeprogrammiga tutvumist Suurbritannia haridusasutustes Lääne-Euroopa koolides hakati mõistma draamaõpetuse vajalikkust ja efektiivsust (Oomer 2001).

Eelkõige hindas Slade protsessis saadud kogemust ja lapse isiksuse kujundamist, ta pööras erilist tähelepanu just emotsioonidele. Algul kasutati draamametoodikat Suurbritannias peamiselt keeleõppes. Alates 1950. aastaist vabanes draamapedagoogika inglise keele õppimise abivahendi mainest, sellesse hakati suhtuma kui imerohtu. Kasutusele võeti mõiste *drama in education*. Draamaõpetuse eesmärgiks hakkas olema draamategevuse kaudu lapse arengu toetamine. „1970. aastatest sai populaarseks erinevate ainete õpetamine draamavahenditega” (Hein 2014: 16).

2.2. Miks võiks õpetada draamameetodil?

Allan Owens ja Keith Barber (2014: 8–9) esitavad neli põhjust, miks õpetada draamameetodil. Need on järgmised: väärtused, praktilised kogemused, empiiriline tõestusmaterjal ja draamatöö mõjuvõim.

1. Väärtused – vajadus väljendada tähendusi kunstivormides ning kujutlusmängudes on inimesele igiomane. Andes nii lastele kui ka täiskasvanutele võimaluse mängu tõsiselt võtta, loome mõjusa kontekstuaalse õppevormi.
2. Praktilised kogemused – draama toimib ka selliste rühmade puhul, kelle vanus ja ettevalmistus on andnud põhjust draama kasutamisse skeptiliselt suhtuda – alates nelja-aastasest kuni kuueteistaastaste mässumeelsete noorte ja vangideni välja. Neis olukordades on draama toiminud õppimist motiveeriva jõuna.
3. Empiiriline tõestusmaterjal – draamaõpe mõjutab arusaamist keelest ja kirjandusest, suurendab laste eneseusaldust. Draama aitab arendada lastel suhtlemiskunsti ning teadvustada ja paremini mõista sotsiaalseid suhteid.
4. Draamatöö mõjuvõim – draamaprotsess võib olla jõudu andev. Draamaõpe on õppijakeskne, mis teostub sotsiaalse ja kollektiivse kunsti vormis. Draamaõpe on demokraatlik ja kriitiline tegevus.

Lev Võgotski (2004: 299–300) järgi ühendab draama, mille alusel on sooritatud laste enda tegevus, kõige tihedamalt, tõhusamalt ning otsesemalt kunstiloomingu isikliku elamusega.

Draamaõpe pakub infomürale vastukaaluks väärtuslikku keskkonda järgmistel põhjustel:

- see on lugude loomise ja jagamise protsess, mille kaudu on võimalus endast ja teistest teadlikumaks saada. “Draama kui tegevus võimaldab osalejal oma piire uurida, valupunkte ning riske mänguliselt katsetada ja otsida neile lahendusi”;
- see pakub osalejatele elavat kogemust, annab võimaluse „neil isiklikke tähendusi luua, teemadega aktiivselt suhestuda, mänguliselt tundmatut harjutada ning analüüsida rahulikult pingeolukordi või ohtlikke situatsioone;

- peegeldab reaalsust. Rollivahetus soodustab kinnistunud stereotüüpide ja negatiivsete hoiakute lõhkumist, kuna avardab arusaamu, õpetab nägema asju ja nähtusi mitmest vaatepunktist;
- see arendab empaatiavõimet, hävitab stereotüüpe ning muudab negatiivseid hoiakuid. Protsessi käigus tekivad igal osalejal arusaamad, mis on vabastavad, jõudu andvad ja tervendavad;
- see on koostöö, pidev kohandumine, läbirääkimine ja otsuste tegemine, nende esitlemine ja diskussioon. Protsessi käigus tekivad igal osalejal arusaamad, mis on vabastavad, jõudu andvad ja tervendavad;
- see on loov protsess, kollektiivne kunst, andes kordumatu kunstikogemuse, muudab ühtsustunde sügavamaks, annab juurde kogukonnatunde ja rituaalse tähenduse;
- „see on lõbus, positiivset energiat kiirgav ja vahvaid üllatusi pakkuv õpilaste /laste ja õpetajate ühistegevus, mis pakub kõikidele osalejatele vabastavat, jõuduandvat ja tervendavat kogemust” (Nielsen jt 2012: 59–60, 78).

Üldistatult võib öelda, et draama on interaktiivne, kogemuslik, elamuslik, mänguline ja tegevuslik õppemeetod (Nielsen 2010: 14).

2.3. Draamaõpetuse eesmärgid

Endrik Pikksaar (2011: 135), toetudes Schutte, Dan, Veugelersile, on sõnastanud, et „kaasaegses kõlbluskasvatuses tuuakse välja kirjanduse ja draama esitamine kui üks õpetamisstrateegia. Õpilased võivad samastuda kõlbeliste tegelastega ja internaliseerida kõlbeliste dilemma emotsionaalse sisu”.

Draamaõpetuse eesmärgiks on teatriõpetuse ja mängude kaudu arendada erinevas vanuses inimeste intellektuaalseid, füüsilisi ja emotsionaalseid võimeid. (Omer 2001) Õpilaste/ laste isiklikule, moraalsele, esteetilisele ja sotsiaalsele arengule on draama kasutegur tõestatud suur. (Hein 2014: 26). Zoja Mellov (2010: 7) on sõnastanud, et draamategevuste, nagu rollimängude, dramatiseeringute ja kujutlusülesannete kaudu saab arendada laste sotsiaalseid oskusi.

Ivika Hein (2014: 15) on leidnud, et draamaõpetus on draama kui kunstivormi kasutamine õpilaste/ laste sõnalise ja mittesõnalise suhtlemisvõime arendamiseks, teadlikkuse tõstmiseks oma kehast, häälest ja mõtlemisest, inimkäitumise mitmekesisusest ja motiividest ning kultuurierinevustest.

Betty Ruth Baker (1996: 3) oma artiklis „Drama and Young Children” rõhutab, et dramaatiline tegevus võib stimuleerida kognitiivseid oskusi, nagu mõtlemine, arutlemine, probleemide lahendamine, see võib arendada ka kõnet. Koostöö, planeerimise ja vastutuse enda peale võtmise kaudu areneb lastel sotsiaalne ja emotsionaalne käitumisoskus. Motoorsed oskused arenevad rekvisiitide valmistamisel. Tunnete ja ideede väljendamine tõstavad enesetunnetust ja enesehinnangut. Draamauurija Joe Winson (2005: 7) märgib oma raamatus „Drama, narrative and moral education: exploring traditional tales in the primary years”, et osalemine draamategevuses soodustab koostöövõime arendamist, vastutustunde kujunemist, reeglite vajaduse mõistmist ning enesehinnangu kasvatamist.

Sirje Raadiku (2003: 4) sõnul on draamakasvatus üks viis kasvatada last tunnetuse ja emotsioonide kaudu, „kusjuures kasvatatav arendab end ja hangib eluks vajalikke teadmisi, oskusi ja kogemusi kellegi või millegi rollis olles”.

Katrin Nielsen, Ivika Hein ja Allan Owens (2012: 57) on oma artiklis „Draama võimalused väärtuskasvatuseks” sõnastanud draamaõpetuse järgmiselt: „draama kaudu õppimine on ühtaegu tegevus, mäng ja kunst, sestap võib draamat käsitleda kui interaktiivset, kogemuslikku, elamuslikku, kunstipõhist, mängulist ja tegevuslikku pedagoogilist distsipliini. Draama kaudu õppimine pole otseselt suunatud uute faktide õppimisele või käitumisharjumuste kujundamisele ega etenduse ettevalmistamisele, vaid väärtuslik on just protsess, mille aluseks on eneseväljendus, improvisatsioon ja osalusteater ning mille siht on isiksuse arengu terviklikkus”.

Ivika Heini (2014: 26) järgi soodustab draamaõpetus teiste inimeste käitumise mõistmist ja tõlgendamist ning iseendast paremini arusaamist.

Katrin Nielsen, Ivika Hein ja Allan Owens (2012: 63) on leidnud, et võib eristada draama kolme liiki õppe-eesmärke:

- „draamaoskused: mitmekülgsem hääle, keha ja emotsioonide kasutamine, suurem rollidesse ja situatsioonidesse sisseelamise võime, käitumise, kõne ja žestide kohandamine draama kontekstile, erinevate rollide ja situatsioonide

loomine ja mängimine, parem partnerlus, kohasem draamamaterjali valik ja parem teatritunnetus;

- sotsiaalsed oskused: sõnaline ja füüsiline eneseväljendus, sügavam ja vahetum suhtlemine, stereotüüpide teadvustamine, sujuvam ja loovam koostöö ja koostegutsemine, suurem empaatiavõime, parem olukorrade-kontekstile vastav käitumine ja probleemilahendusoskus;
- teadmiste omandamine ja süvendamine, õppeaine teemade avamine: ajaloo faktide ja -protsesside elavdamiseks, kirjandusteoste tõlgendamiseks ja analüüsiks, isiksusetüüpide ja karakterite hingeallu süvenemiseks, matemaatika jne õppimiseks”.

Maret Oomer (2001) toob välja järgmised draamaõpetuse ülesanded: arendada esteetiliste väärtuste tunnetamist, vaatlusvõimet, väljendusoskust, näitlejameisterlikkust, eneseteadvust, loovust, analüüsioskust, fantaasiat, koostöövõimet; õpetada füüsiliselt lõdvestuma, lahendama probleeme; aidata paremini mõista oma igapäevast käitumist, mõista oma piiratust, mõista ühiskonna ülesehitust ja poliitilisi struktuure.

Katrin Nielsen, Ivika Hein ja Allan Owens (2012: 59) on leidnud, et draamaõpe tervikuna on väärtuspõhine tegevus, sest “alates väikelapse spontaansetest jäljendusmängudest kuni vanavanemate pärimuseni on inimkond oma väärtusi kunstivormides ja kujutlusmängus väljendanud”.

2.4. Draamaõpetuse vormid

Allan Owens ja Keith Barber (2014: 11) on sõnastanud, et draamavorm „on tavaks saanud töömeetod draamaõppes. See tähendab žanri valikut ehk sisule kohast draama töövõtete, draama raami ja elementide valikut (näiteks teatriõpe, rollimäng, foorumteater, eksperdirüü)”.

„Tänaseks on Eestisse jõudnud ja ka siin kohapeal tekkinud mitmesugused rakendusteatri vormid (foorumteater, luguteater, teadusteater, haiglaklounid, kohapõhised teatripraktikad, impropraktikad, rituaalsed etendamisid jne), mille kaudu draamat rakendatakse isiksuse ja kogukonna arengu huvides, personaalse ja ühiskondliku teadvuse avardamiseks nii hariduses, sotsiaalalal, noorsootöös kui ka tervishoius” (Nielsen 2010: 12).

Maret Oomer (2001) toob välja järgmised draamaõpetuse tüüpharjutused: lõdvestumine, tegevus, liikumine, nukumäng, pantomiim, kõne, kuulamine, vaatamine, improvisatsioon, fantaseerimine, rollimäng, varjumäng, maskimäng, teatrietenduse vaatamine ja analüüs.

Zoja Mellov (2010: 7) toob välja järgmised draamategevuse vormid: pantomiim, karakteriseerimine, draamamäng, improvisatsioon ja dramatiseeringud.

Monika Pullerits (2004: 14) on toetudes Lindqvistile ja Osternile sõnastanud, et “pedagoogikas on enam rakendust leidnud protsessidraama (*drama for understanding*), teater hariduses (*theatre in education*), improvisatsiooniteater, rollimängud (*role play*), draama- ning lavastusmängud. Neid võib vaadelda kui täiesti erinevaid teatrivorme, strateegiaid või meetodeid ja samas on nad ka koos kasutatavad, sest kõik väärtustavad õpilaste endi loodut”. Antud kontekstis on Pullerits lisanud sellesse loetellu ka muusikalise draama.

Betty Ruth Baker (1996: 3) toob esile kolm draama tüüpi või vormi: dramaatiline mäng ehk rollimäng; loovdraama, formaalne draama – on täheldatud, et see on kõige vähem sobilik väikelaste jaoks.

Järgmisena tuuakse välja need vormid, mis sobivad kõige paremini draamaõppe protsessis kasutamiseks koolieelses lasteasutuses:

- Draamamäng on lihtne ja lõbus draamategevus, “millega haaratakse õpilasi kaasa ja liidetakse neid, suurendatakse mängija eneseusaldust, luuakse vajalik meeolu, treenitakse sotsiaalseid oskusi, mängureeglitest kinnipidamist ja piiridega arvestamist” (Hein 2014: 78).
- Imiteerimine on üks varajase lapsepõlve jaoks põhiline õppimisviis. Hääletoonidele lisaks võib kopeerida ka inimeste ilmeid ja liigutusi ning ka sisemist seisundit (Hein 2014: 28).
- Loovmäng on reegliteta mäng, mille käigus kasutab laps intuitsiooni, rakendab olemasolevaid teadmisi uute algupäraste tulemuste saavutamiseks, probleemide teistmoodi lahendamiseks kasutab oma oskusi ja ideid, loob uusi seoseid ja olukordi. Loovmängud arendavad laste kõnet, loogilist mõtlemist, õpetavad omavahel suhtlema, kujundavad arusaamu. Mängides harjutavad lapsed eluks vajalikke toiminguid, käitumisviise, saades samal ajal üksteiselt kogemusi ja

teadmisi (Raadik 2003: 17). Loovmängude hulka kuuluvad rolli- ja lavastusmängud (Ugaste 2005: 163).

- Rollimängu võime näha laste mängudes, kus nad kehastuvad ümber mingiks tegelaskujuks (Baker 1996: 3). Ümberkehastumine kellekski teiseks ärgitab vaatama suhetele, partneritele uuest vaatepunktist, toetades selle elluviimist ka päriselus. Rollimängud aitavad teisi inimesi paremini mõista ning ka iseendas selgusele jõuda. Need õpetavad nägema erinevate käitumisviiside tagajärgi ja leidma paremaid lahendusi – see muidugi toob kasu, sest võimaldab katsetada erisuguseid mõtteviise ja reageerimisvõimalusi (Hein 2014: 28, 86). Rollimänge on seotud sotsiaalsete suhetega, mängijad võtavad endale rollid ja esitavad neid teatud situatsioonides. Rollimängudes osalemine arendab enesekehtestamist, oskust ühineda grupiga. “Rollimängudes teisi jäljendades praktiseeritakse sotsiaalselt aktsepteeritud käitumist” (Niilo, Kikas 2008: 131, 136). Need mängud arendavad sotsiaalseid, emotsionaalseid ja kognitiivseid oskusi (Baker 1996: 3).
- Lavastusmängus ehk dramatiseeringus kujutab laps mõne kirjanduspala süžeed või loob iseseisvalt mängu süžee (Ugaste 2005: 163). Allikatena võib kasutada järgmist: ettelugemine, muinasjutud ning jutud. “Eriti tänuväärne lavastusmängude materjal on eesti folkloori lastelaulud. Nendel olgu dramatiseerimise juures eriliselt tähtis koht” (Raadik 2001: 39).
- Etüüd on improvisatsioonil põhinev tegevus (Raadik 2003: 17) ning tähendab ettevalmistamata esinemist (Hein 2014: 83). Etüüde võib teha loetud lugemispalade põhjal või lapsed ise võivad etüüditeemasid välja mõelda (Raadik 2003: 17).
- Pantomiim annab võimaluse suhelda omavahel sõnade asemel liikumise abil. Pantomiim võib julgustada neid, kes tunnevad end kõnes ebakindlalt (Nielsen jt 2012: 73). “Pantomiimi abil võib kujutada võtmetähtsusega stseeni mingist loetud tekstist, tegelase unistusi, hirme või lahendusi tema probleemile”. Esitada võib kuni kolme tegevust, mida keegi eelmisel päeval tegi ka muinasjutus (Hein 2014: 88–89).
- Nukuteater pakub turvalist alustamist, annab arutlusaega ja -ruumi (Owens, Barber 2014: 20). Õpetaja võib kasutada näpunukke või käpiknukke. Baker

(1996: 9) on väitnud, et käpiknukud on suurepärase vahend draama esitamisel. Lapsed reageerivad nukkudele ning tegutsevad nende kaudu. Dialoogiline draama nukkudega on eriomane meetod, mis võimaldab selgitada välja eelkooliealiste laste põhilisi kultuuriväärtusi (Bredikyte 2000).

2.5. Draamaõpetus ja draamamäng lasteaias

Kuna käesolev bakalaureusetöö käsitleb väärtuskasvatust draamaõpetuse kaudu eelkooliaees, siis tuleks lähemalt käsitleda ka draamaõpetuse ja -mängu aspekti lasteaias.

Laps õpib mängu kaudu. Parim väärtusi kujundav tegevus koolieelses eas on mäng. Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas on märgitud, et „mäng on eelkoolieas lapse põhitegevus. Mängu käigus omandab ja kinnistab laps uut teavet, uusi oskusi, peegeldab tundeid ja soove, õpib suhtlema, omandab kogemusi ja käitumisreegleid. Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus” (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava 2008). Mängud aitavad kaasa kontsentratsiooni arendamisele, soodustavad mõtlemist ja viivad kooskõlla mõtlemise, emotsioonid ja tegevuse. Lapsed mängivad selleks, et õppida õppima, töötama ja suhtlema. “Mängu motiiv seisneb tegevuses endas, sest mängust saadakse teavet, mäng pakub suhtlemisvõimalusi, tegemisrõõmu, eneseteostust, võimaluse rakendada algatusvõimet ning kasutada olemasolevaid teadmisi. Mängudel on tihe side ümbritseva elu ja tegelikkusega, selles võib olla mängijate elu peegeldus” (Mellov 2010: 5–8). Mängude kaudu õpivad lapsed mõistma maailma ja tajuma seoseid ümbritsevaga (Mellov 2007: 7). Elkonin (1999: 335) väidab, et mäng on kõlbluse kool, kuid mitte kõlbluse kujutluses, aga kõlbluse tegevuses. Mäng on oluline sõbraliku lastekollektiivi ja iseseisvuse kujunemise jaoks, töösse positiivse suhtumise kujunemise tarbeks ning ka mõningate laste käitumishälvete parandamiseks.

Lev Võgotski (2004: 301) rõhutab, et draama on vahetult seotud mänguga, nagu ka igasugune muu loomingu liik, ning sisaldab erineva loomingu liigi elemente.

„Draamaõpetus lasteaias on protsess, mis toimub mängu kaudu ning hõlmab kogu õpitavat materjali. Draamaõpetus on loovusõpetus, kus on oluline ja väärtuslik tegevuse protsess, mitte tulemus”. Draamaõpetus varases lapseeas on seotud kõigi väikeste laste tegevustega, lapse elu osadega: riimid, laulud, „järgne mulle”-mängud, lavastused, kogu rühma pantomiimid ja erinevad liigutused/ liikumised (Pill 2014: 11).

Zoja Mellovi (2010: 7) sõnul on „mängul ja draamal palju ühist. Draamategevus ja mäng on omavahel tihedalt seotud, mõlemad on kujutlusel põhinevad tegevused”. See on protsess, “mille juures pole oluline tulemus, rahulolu saadakse protsessist endast”.

2.6. Õpetaja roll draamaõpetuses

Õpetaja roll draamaprotsessi kujundamisel ja läbiviimisel on oluline. Kasvatusteaduses on tihti vaieldud selle üle, kas õpetaja on autor või esitaja ning kas ta peab olema kunstniku ja looja rollis (Pullerits 2014: 17). Monika Pulleritsi (2014: 17) arvamuse järgi on vajalik peamiselt stsenaarium, mida oma loovust kaasates tõlgendada. Draama korral võib õpetaja olla nii autor kui ka esitaja ehk ellukutsuja. Et oma ressursidele tuginevalt luua olemasolevatele tingimustele vastav stsenaarium, peaks õpetaja kui oma ala asjatundja olema suuteline töötama ka kui autor. Õpetaja peab teadlikult kohandama metoodikat lapsele, mitte aga vastupidi, mis on üldine tegevusprintsip igas didaktilises protsessis.

Monika Pullerits (2014: 17–18) märgib, et õpetaja peab tundma õppesüsteemi üldisi printsiipe ja tundma faktoreid, mis tagavad õppimisel edu või ebaedu. Need on ülddidaktika tähtsamad põhimõtted: iga ja jõukohasus, järjepidevus ning individualiseerimine, lisaks ka diferentseering, teadmiste ja kogemuste ühendamine. Pullerits (2014: 19) toob välja printsiibid, mis aitavad õpetajal reguleerida õppestsenaariumi korraldamist:

- “Draamapedagoogikas on väga tähtis õpetaja ja õpilaste/ laste kommunikatsioon ning vastastikune mõju”. Selleks võib kasutada “rollis õpetaja” meetodit. “Meetod seisneb selles, et õpetaja võtab aeg-ajalt ise vajaliku rollikuju ja suunab protsessi seestpoolt”. Niimoodi saab väljendada mitmesuguseid näiteid rollitöök ja eneseväljenduseks (miimika, liikumine, hääletoonid, esemete kasutamine) ning sellega sihilikult esile kutsuda olukorda, “milles kaob ära tavapärane õpetaja-õpilase suhe”. Toetades lapsi riskivalmiduses ja suunates neid leidma oma loomingulisi lahendusi, muutuvad õpetaja ja laps võrdseteks partneriteks. “Järk-järgult muutub laps oma otsingutes ja väljendustes iseseisvamaks, kasvab eneseusaldus ja -hinnang. Sellest tulenevalt võib õpetaja roll ka varieeruda – ta võib toimida osaleja, suunaja, organiseerija või ka vaatlejana”.

- Aktiivse õpikeskkonna loomine. Aktiivse õpikeskkonna suunamise jaoks on tarvis vastata järgmistele küsimustele: „missugust tegevust eeldatakse, mida

tuleb selleks teha, kuidas korraldada, millised varasemad kogemused saavad siinjuures abiks olla, millised on alternatiivsed võimalused”? Lapsed oma ressurssidega ja nende tulemuslik toimimine kui võimalus oma kogemusi järjest uute meetodite abil kasutada on esiplaanil. Õppimiseks on oluline konkreetse ja elulise situatsiooni loomine, protsessi väärtuslikuks tegevuseks korraldamine nii, et „oluline pole mitte see, mida teeb õpetaja, vaid see, mida teevad õpilased/lapsed”. Protsess, mis põhineb erinevatel kogemustel, koostööl, suhtlemisel ja tagasisidel, on aktiivne laste jaoks. „Need on olulised tegevusprintsipiibid draamaõpetuses, sest vaid nii saab draamast kujuneda kunstilise sisuga õppeprotsess, mille kaudu ühed saavad vastu võtta teiste loomingut”.

- Õpetamise ajal peaks arvestama õpilase individuaalse arengu ja kollektiivi arengu ühtsusega. “Individuaalsete erinevuste arvestamist tuleb tasakaalustada kogu rühma/klassi vajadustega. Üksiku ja ühise seostamiseks tuleb kindlaks teha, mille poolest lapsed erinevad ja mille poolest sarnanevad”.
- Pedagoogilise protsessi kavandamisel peab õpetaja endale seadma kesksed sihid ja eesmärgid. „Õpetaja ei peaks oma tegevust fookustama mitte ainult sellele, kas laps võib end teostada teatud oskuse abil, vaid ka sellele, kuidas see oskus on tekkinud. Alles siis luuakse eeldus liikumiseks reaalse kogemuse suunas – millessegi, mida õpetaja on võimeline analüüsima, teadlikult arendama ja edasi andma”. A. Kidroni (1999: 11) sõnul annavad “sihid ettevõetavale üldise suuna, eesmärgid aga selgitavad toimuvat ja mobiliseerivad pühendumisele”. “Huvipakkuv draamas võib põneva tegevuse kaudu avaneda võimalus kasutada lapse enda tegevustungi teadmiste ja oskuste omandamisel”. Mitmekesine tegevus pakub kestvat harjutamist, mille abil omandab laps uusi oskusi, mida on võimalik tulevikus iseseisvalt rakendada (Pullerits 2014: 19).

Sirje Raadik (2001: 4–5) toob välja järgmised õpetaja ülesanded:

- leida lugemismaterjali, mis pakuvad võimalusi fantaasia, loovuse, olemasolevate oskuste ja kogemuste rakendamiseks, ning ühtlasi leida mänguvõimalusi lavastus-, rolli- ja loovmängudes, mis annavad lapsele mängurõõmu;

- ergutada lapsi endid loovusele mänguteemade, tekstide, sisu, sündmustiku ja tegelaste väljamõtlemisel ning ka eneseväljendusvormide leidmisel;
- pidada meeles, et laps areneb jõukohases tegevuses, sellepärast „ärgem nõudkem mängijatelt veatut ja perfektset esitust; pole vaja kritiseerida nende oskamatuses ja kogenematuses tulenevaid vigu; ärgem pidurdagem laste imelist fantaasiat ega surugem peale oma arvamust. Olgem lastele võrdseks mängupartneriks, sest isikliku eeskujuga saame lastele edasi anda vajalikke oskusi paremini kui sõnalise seletusega. Võtkem vajaduse korral enda kanda mängujuhi või kandva rolli täitja ülesanded ja mängigem koos lastega, kui nad seda soovivad”.

2.7. Teoreetilise osa kokkuvõtted

Väärtuste teema paelub erinevate riikide teadlasi. Paljud neist rõhutavad, et kasvatus on tihedalt seotud väärtustega. Väärtuste kujundamine on praeguses haridussüsteemis üks olulisematest eesmärkidest. Väärtused kujunevad eelkõige lapsepõlves, sest kodu kõrval on just nimelt õpetajatel suur mõju lapse arengule ja kasvatamisele. Nii koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) kui ka riiklikus programmis „Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009–2013” ning selle jätkuprogrammis rõhutatakse õpetajate ja lapsevanemate rolli tähtsust lapse väärtuste kujunemises. On tähtis, et see on kahepoolne protsess.

Nüüdisaegne haridus on lapsekeskne, kus õpetajad saavad aru, et õpilane peab olema õppeprotsessis aktiivne osaleja. Selle jaoks kasutatakse aktiivõppemeetodeid. Üheks aktiivõppemeetodiks on draamaõpetus. Draamaõpetusel on oma ajalugu, eesmärgid ja vormid. Peamiseks tegevuseks lasteaias on mäng. Mängu kaudu laps õpib ja areneb. Draamaõpetus pakub võimalusi arendada laste sotsiaalseid oskusi mänguliste tegevuste abil, praktiseerida ka väärtusi. Õpetaja roll draamaõpetuses on niisama oluline, kui see on ka väärtuskasvatases. Ta on eeskuju ja abistaja.

Üldistatult võib öelda, et üheks lapse väärtuste omandamise viisiks on isiklik kogemus, mis kujuneb lapse praktilisel ja aktiivsel tegutsemisel. Kõike seda pakub draamaõpetus, kus mängude ja loovate tegevuste kaudusaab laps endast ja teistest teadlikumaks. See aitab ühtlasi arendada empaatiavõimet, koostööoskust, enesekindlust jne.

3. EMPIIRILINE OSA

3.1. Uurimistöö eesmärgid ja uurimisküsimused ning meetodid

Kuna perekonna kõrval lasub just nimelt lasteaial laste väärtuste kujundamisel kui mitte esmane, siis ikkagi väga oluline roll ning draamaõpetust on nähtud ühena mitmest aktiivõppemeetodist, mille kaudu on võimalik lastel eri väärtusi kujundada, siis muudab see oluliseks ka vastava teema, kus uuritakse õpetajate ja lapsevanemate jaoks tähtsamate väärtuste ühtimist või lahknevusi ning vastavate väärtuste juurutamise efektiivsust draamaõpetuse kaudu koolieelses lasteasutuses.

Käesoleva töö eesmärgiks on välja selgitada, missugused on õpetajate ja 5–6-aastaste laste vanemate arusaamad draamaõpetuse võimalustest väärtuskasvatuses koolieelses lasteasutuses ning kas esineb olulisi lahknevusi vastavates arusaamades.

Peamised uurimisküsimused on:

- 1) Milliseid väärtusi peavad koolieelsete lasteasutuste õpetajad ja lapsevanemad oluliseks lasteaia õpetamiseks, kas need on sarnased?
- 2) Milliseid väärtusi võib õpetajate ja lapsevanemate arvamuse põhjal kujundada lastel draamaõpetuse abil, kas kahe respondentide rühma arvamused on sarnased?
- 3) Mis on õpetaja roll draamaõpetuses?
- 4) Mis takistustega puutuvad kokku õpetajad väärtuste kujundamisel draamaõpetuse abil?
- 5) Kuidas teha tööd selles suunas efektiivsemaks?

Uurimismeetodina kasutati kvantitatiivset uurimisviisi.

Kasutatud uurimisinstrumentideks olid küsimustikud õpetajatele (lisad 1, 2) ja lapsevanematele (lisad 3, 4). Autor koostas küsimustiku nii eesti kui ka vene keeles. Küsimustik on koostatud töö autori poolt. Väärtused, mida vastajad hindasid, on võetud Pam Schilleri ja Tamera Bryanti (2009) eeskujul raamatust „Väärtuste raamat. Kuidas õpetada 16 põhiväärtust väikestele lastele?“. Väärtuste hindamiseks kasutasin järjestamisega reitinguskaalat, vastajaid paluti järjestada väärtusi ühest viieni, kus 1 vastas kõige olulisemale, 5 – vähem olulisemale. Küsimustikes on suletud, valikvastustega küsimused ja lisaks on üks küsimus avatud.

Enne uuringu läbiviimist saavutati kokkulepped lasteaedade direktoritega. Saadud andmed sisestati tabelarvutusprogrammi Microsoft Excel 2007-ga.

3.2. Valimi moodustamine ja kirjeldus

Antud uurimuses osalesid 5–6-aastaste laste vanemad ning õpetajad Narva ja Tallinna lasteaiast. Kokku jagati laiali 66 küsimustikku, millest 36 oli vanematele ning 30 õpetajatele. Tagastatud küsimustikke oli kokku 62, millest oli 30 õpetajate ja 32 vanemate poolt korrektselt täidetud.

Lasteaiaõpetajate üldiseloostus

Vanuses kuni 25 eluaastat polnud ühtegi vastanut. 25–34-aastaseid õpetajaid oli 4 (13%), 35–44-aastaseid aga 8 õpetajat (27%), 45–55-aastaseid oli 5 õpetajat (17%) ja vanemaid kui 55 eluaastat oli vastanud õpetajatest 13 (43%).

Küsitluses osalenud enamikul õpetajatel oli kõrgharidus ehk 22 õpetajal (73%). Keskeriharidus oli 6 õpetajal (20%) ning kõrgharidus oli omandamisel 2 õpetajal (7%).

Kuni 5 aastat tööstaaži oli 5 õpetajal (17%), 6–10 aastat 5 õpetajal (17%), 11–15 aastat tööstaaži 3 õpetajal (10%), 16–20 aastat töökogemust vastaval alal ühel õpetajal (3%), 21–25 aastat tööstaaži 4 õpetajal (13%) ning rohkem kui 25 aastat tööstaaži aga 12 õpetajal (40%).

Üldistatult võib väita, et küsitlusele vastasid valdavalt keskealised lasteaiaõpetajad ning enamikul on kõrgharidus. Suur osa vastanutest oli töötanud lasteaias rohkem kui 25 aastat, järelikult osalesid küsitluses valdavalt kogenud lasteaiaõpetajad.

Lastevanemate üldiseloostus

Lapsevanemate hulgas oli üks lapsevanem noorem kui 20 aastat (3%), 20–29-aastaseid oli 12 lapsevanemat (38%), 30–39 aastaseid 16 lapsevanemat (50%) ning 40-aastaseid ja vanemaid oli 3 lapsevanemat (9%).

12 küsimustikule vastanud lapsevanemat oli kõrgharidusega (38%), 9 lapsevanemat (28%) keskeriharidusega, kõrgharidus oli omandamisel 6 lapsevanemal (19%), keskharidusega oli 4 lapsevanemat (12%) ning üks lapsevanem (3%) valis „muu” variandi.

Küsitluses osalenud 14 lapsevanemal (44%) on perekonnas ainus laps, 10 lapsevanemal (31%) – kaks last, 7 lapsevanemal (22%) – kolm last, variandi „rohkem kui kolm last” valis 1 lapsevanem (3%).

Üldistatult saab öelda, et küsitluses osalenud lapsevanemad on eri vanuses (valdavalt keskealised), erineva haridusega (enamjaolt kõrgharidusega või on kõrgharidus praegu omandamisel), kelle perekonnas üldjuhul kasvab üks kuni kolm last.

3.3. Uurimistulemuste analüüs

Väärtuste kujundamine lasteaias

Küsimust, kui oluliseks hindate Te lasteaia rolli laste väärtuste kujundamisel, hindas „väga oluliseks” 24 õpetajat (80%) ning „oluliseks” 6 õpetajat (20%). Samale küsimusele andis 17 lapsevanemat (53%) hinnangu „väga oluline” ning 15 lapsevanemat (47%) hinnangu „oluline”.

Koolieelse õpetaja rolli väärtuskasvatuses pidas „väga oluliseks” 24 õpetajat (80%) ning „oluliseks” 6 (20%) õpetajat. Õpetaja rolli tähtsust väärtuskasvatuses pidas „väga oluliseks” 21 lapsevanemat (66%) ning 11 lapsevanemat (34%) arvas, et õpetaja roll väärtuskasvatuses on „oluline”.

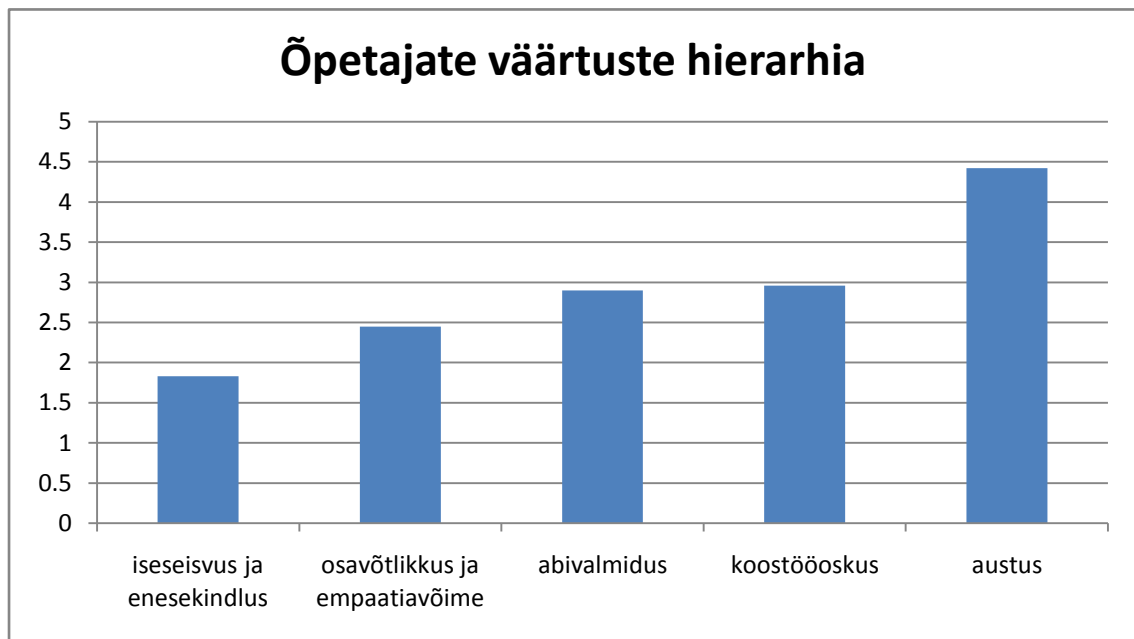
Oma vastuseid „väga oluline” ja „oluline” põhjendasid õpetajad niimoodi: „Õpetaja on eeskuju lastele”, „Õpetajad on lapsevanemate kõrval üldse esimesed, kes mõjutavad oluliselt lapse väärtushinnanguid”, „Õpetaja näeb igapäevaselt lapsi koos tegutsemas. Tal on rohkem võimalusi suunata last, kuna kodus on vanematel tihti väga kiire ja on näha, et kodus keegi eriti ei tegele lapse väärtuste kujundamisega“, „Kuna laps on lasteaias suurema osa oma ajast, siis õpetaja roll on väga tähtis”, „Terve päeva jooksul on laps lasteaias, seega on õpetaja roll väga oluline, kuid pere roll väärtuste kujundamisel on esmane ja väga tähtis”.

Oma vastust „väga oluline” argumenteerisid lapsevanemad järgmiselt: „Õpetaja on eeskuju, ta tutvustab lapsele väärtusi perekonnast väljaspool”, „Õpetaja õpetab väärtusi oma eeskuju, suhtumise kaudu”, „Õpetaja on professionaal”, „Väga oluline, sellepärast et õpetaja veedab lapsega rohkem aega kui lapsevanem”, „Väga oluline, sest lastel kinnistuvad lapsepõlves kõik väärtused”, „Kõik, kes suhtlevad lapsega, mõjutavad, kujundavad tema väärtushinnanguid, õpetaja kaasa arvatud”, „Koolieelse lasteasutuse õpetaja on eeskuju lastele, ta veedab sageli lapsega rohkem aega, kui lapsevanemad”.

Oma hinnangut „oluline” põhjendasid lapsevanemad sääraselt: „Laps veedab õpetajaga palju aega ning tema autoriteedi ning lasteaiarežiimi mõjul mängib õpetaja kasvatuses sama suurt rolli kui lapsevanemad”, „Eelkõige, lapsevanem on eeskujuks lapsele”.

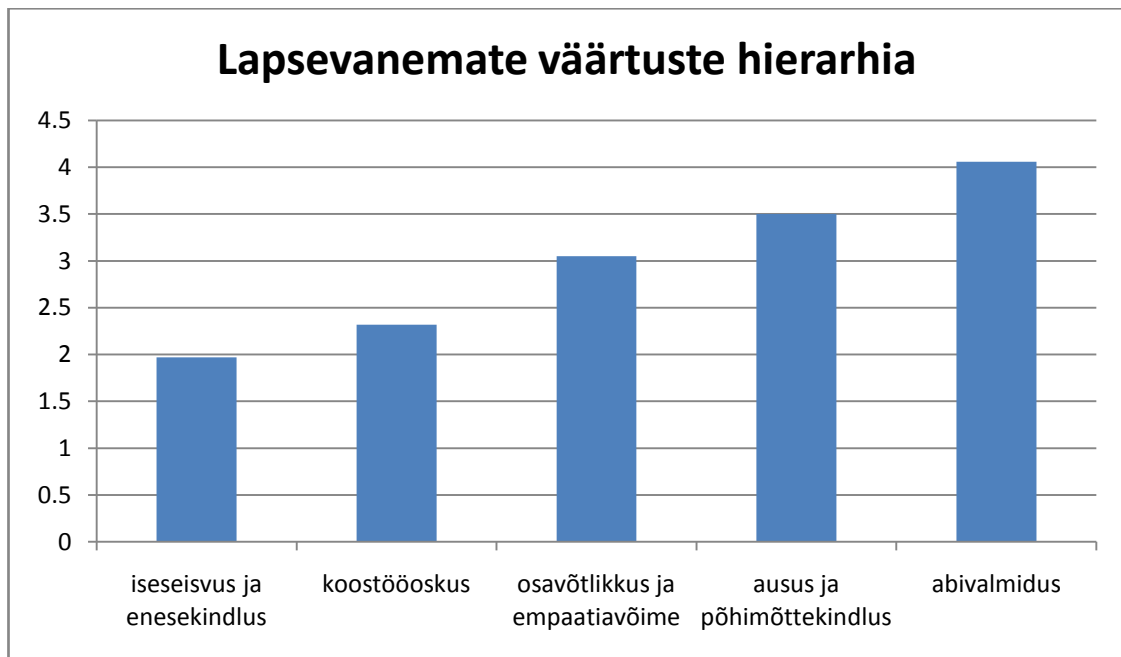
„Perekonnas õpivad lapsed vanematelt hoiakuid, inimestega suhtlemist, kombeid ja elutarkusi”. (Tuulik 2001: 151) Niisamuti ka õpetaja kui eeskuju mõjutab väärtusi ning annab neid edasi, sellepärast peab õpetaja kriitiliselt uurima oma väärtushinnanguid ning ka mõtlema väärtuste peale, mida ta esindab õpetamismeetodite, õpilaste ja kolleegidega suhtlemise, hindamismeetodite ning õppeaine sisu valiku kaudu. (Cooper jt 2009: 153) „Kujundades laste väärtusi, saavad lasteaiad ja pere ühiselt mõjutada nende edasist elu ja arengut ning valikuid”. (Peterson jt 2010: 101–102)

Järelikult oli nii õpetajatele kui ka lapsevanematele pakutud järjestamiseks viis kõige olulisemat väärtust lastele koolieelses lasteasutuses õpetamiseks, kusjuures üks on kõige olulisem (joonis 1 ja 2). 16 väärtusest (osavõtlikkus ja empaatiavõime, koostööoskus, julgus, järjekindlus ja pühendumine, õiglustunne, abivalmidus, ausus ja põhimõttekindlus, huumorimeel, iseseisvus ja enesekindlus, lojaalsus, kannatlikkus, uhkus, leidlikkus, austus, kohusetunne, sallivus) ei hinnanud ükski õpetajatest varianti „lojaalsus” ega „uhkus”. Mõnda väärtust hindas üsna väike õpetajate hulk, näiteks „järjekindlus ja pühendumine” (kaks respondenti), „huumorimeel” (neli respondenti), „õiglustunne”, „kannatlikkus”, „leidlikkus”, „sallivus” (viie kaupa). Väärtust „iseseisvus ja enesekindlus” hindas 23 respondenti, keskmine suurus on 1,83; väärtust „osavõtlikkus ja empaatiavõime” hindas 20 respondenti, keskmine on 2,45; väärtust „abivalmidus” hindas 21 respondenti, keskmine suurus on 2,90; väärtust „koostööoskus” hindas 24 respondenti, keskmine suurus on 2,96; väärtust „austus” hindas 12 respondenti, keskmine on 4,42. Sellest tulemusest võib ära märkida viis väärtust, mis on õpetajate arvamuse põhjal kõige olulisemad lasteaias õpetamiseks.

Joonis 1. Õpetajate väärtuste hierarhia, mis on olulised õpetamiseks lasteaias

Väärtusteks, mis vanemate arvamus järgi on kõige olulisemad lasteaias õpetamiseks, olid järgmised: „iseseisvus ja enesekindlus”, seda varianti hindas 30 respondenti, keskmine aste on 1,97; „koostööoskus”, seda varianti hindas 25 respondenti, keskmine on 2,32; „osavõtlikkus ja empaatiavõime”, seda varianti hindas 22 respondenti, keskmine on 3,05; „ausus ja põhimõttekindlus” – seda varianti hindas 16 respondenti, keskmine suurus on 3,5; „abivalmidus” – seda varianti hindas samuti 16 respondenti, keskmine suurus on 4,06. Pakutud väärtustest olid variandid, mille lapsevanemad valisid ja hindasid, palju harvem, näiteks olid nendeks väärtused „järjekindlus ja pühendumine” ning „uhkus” (ühe kaupa), „huumorimeel” ja „kohusetunne” (kahe kaupa), „lojaalsus” (3 respondenti), „julgus” ja „sallivus” (viie kaupa).

Joonis 2. Lapsevanemate väärtuste hierarhia, mis on olulised õpetamiseks lasteaia

Draamaõpetus lasteaia

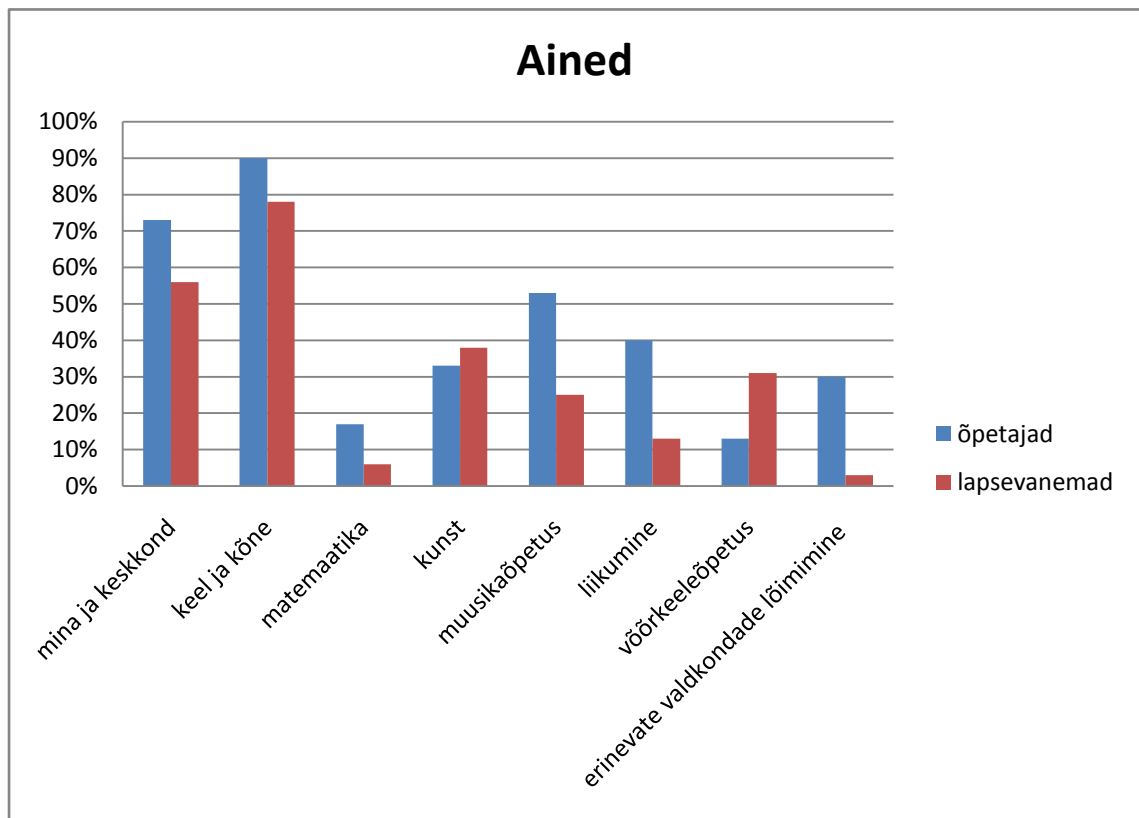
Küsimusele, kas draamaõpetus on efektiivne meetod väärtuskasvatuses, vastas „jah” 24 õpetajat (80%) ning „osaliselt” 6 õpetajat (20%). Samale küsimusele andis vastuse „jah” 24 lapsevanemat (75%), vastuse „osaliselt” 5 lapsevanemat (16%) ning 3 lapsevanemat (9%) ei osanud vastata küsimusele, kas draamaõpetus on efektiivne meetod väärtuskasvatuses.

Oma vastuseid „jah” kommenteerisid õpetajad nii: „Draamaõpetuse kaudu mängides saab laps näitlikult teada ja õppida kasulikke ja vajalikke väärtusõpetusi”, „Laps elab rolli sisse ja saab häid (kasulikke) kogemusi”, „Näitlikkus on üks tõhusamatest meetoditest”, „Draamamängude abil õpivad lapsed kaasa elama, mõtlema, tegema järeldusi, võetakse omaks kõlbelised väärtused. Draamaõpetus soodustab lapse sootsiumis elamiseks ettevalmistust”, „Lastel on võimalus läbi mängida kujuteldavaid olukordi, hinnata tegelaste käitumist ja tegu”, „Mängudes kujunevad teadmised ja oskused (intellektuaalsed võimed, sotsiaalsed käitumisreeglid, toimub füüsiline areng). Lapsevanemad põhjendasid draamaõpetuse efektiivsust väärtuskasvatuses järgmiselt: „Situatsiooni näitlikkus on hea viis õpetamiseks”, „See õpetab lastele häid ja kasulikke väärtusi”, „Lapsed õpivad draama kaudu”. „Draamaõpetus õpetab lapsele palju kasulikke väärtusi, millest on lapsele tulevikus palju kasu”. Vastust „osaliselt” argumenteeris üks õpetaja niimoodi: „See meetod ei pruugi väga efektiivne olla, oleneb sellest, kui palju lasteaia sellega tegeletakse”. Samuti põhjendas üks lapsevanem oma

vastust „osaliselt” sedamoodi: „Draamaõpetuse efektiivsus sõltub õpetajast, tema väärtustest, oskusest. Samuti alandavad lahknevused kodu kasvatusmeetodites või kasvatuses puudus väärtuskasvatuse efektiivsust lasteaias”.

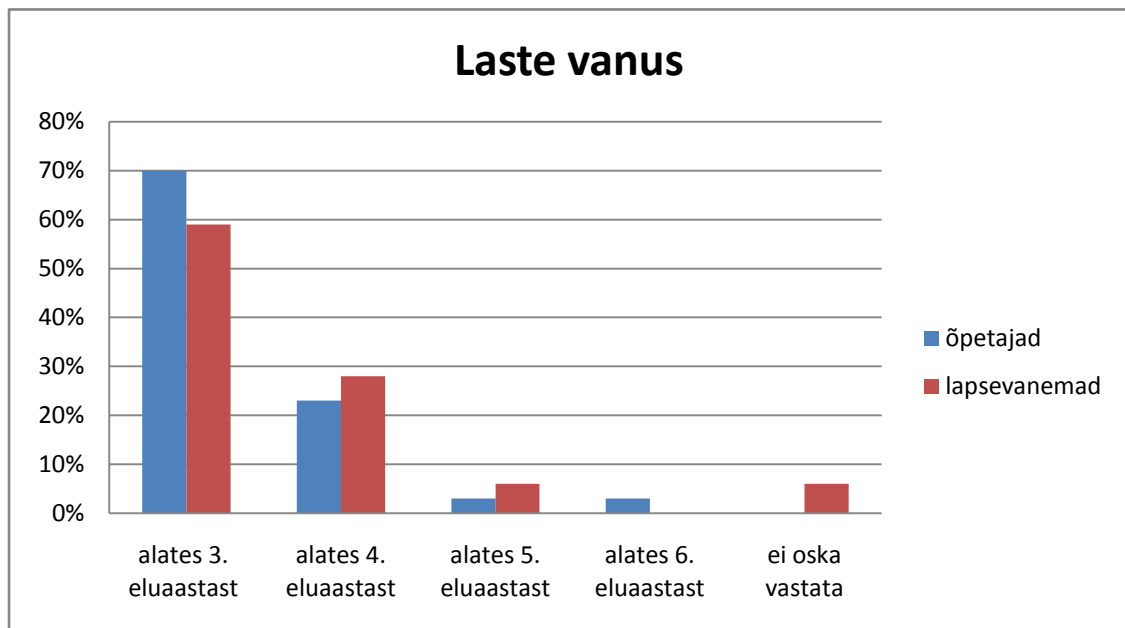
Olga Schihalejev ja Aive Pevkur (2010: 186) on oma artiklis „Vääruskasvatuse mudelit otsimas” märkinud, et „ei saa nimetada ühtegi ainet, mis oleks väärtusvaba”. Draamaelemente kasutavad õpetajad keeleõppes ning ohtralt võimalusi pakuvad ka teised ainetunnid (Nielsen jt 2012: 57).

Järgmine küsimus oli ainete kohta, milles draamaõpetuse kasutus on väärtuskasvatuse aspektist lähtudes kõige efektiivsem (vt joonis 3). Oli võimalik valida mitu varianti või pakkuda enda oma. Õppeainet „Keel ja kõne” pidas 27 õpetajat (90%) ning 25 lapsevanemat (78%) aineks, kus draamaõpetuse kasutamine on efektiivseim väärtuskasvatuse aspektist. Aine „Mina ja keskkond” on teisel kohal: selle valis 22 (73%) õpetajat ning 18 lapsevanemat (56%). Variandi „Muusikaõpetus” valis 16 (53%) õpetajat ning 8 lapsevanemat (25%), variandi „Liikumine” aga 12 õpetajat (40%) ning 4 lapsevanemat (13%), variandi „Kunst” – 10 õpetajat (33%) ning 12 lapsevanemat (38%). „Matemaatika” pidasid nii õpetajad kui ka lapsevanemad aineks, milles draamaõpetuse kasutamine on vähem efektiivne väärtuskasvatuse aspektist. Selle valis 5 õpetajat (17%) ning 2 lapsevanemat (6%). Variandi „Võõrkeeleõpetus” valis 4 õpetajat (13%) ning 10 lapsevanemat (31%). Valides variandi „erinevate valdkondade lõimimine”, nimetasid respondendid (9 õpetajat ehk 30%) järgmisi kombinatsioone: „Keel ja kõne“/ „Muusikaõpetus“, „Keel ja kõne“/ „Liikumine“, „Keel ja kõne“/ „Matemaatika“, „Mina ja keskkond“/ „Matemaatika“. Üks respondent täpsustas, et praegu on kogu õppetegevus lasteaias lõimitud. Üks lapsevanem (3%) valis variandi „erinevate valdkondade lõimimine”. Tema lõimimise variant oli järgmine: „Keel ja kõne“/ „Mina ja keskkond“, „Keel ja kõne“/ „Muusikaõpetus“.

Joonis 3. Ainete kasutamise sagedus, mis on õpetajate ja lapsevanemate arvamuse järgi kõige efektiivsemad väärtuskasvatuse aspektist.

Küsimusele, alates millisest laste vanusest on võimalik kasutada draamavorme väärtuskasvatuse aspektist, vastati järgmiselt (vt ka joonis 4): „alates 3. eluaastast” – nii vastas 21 õpetajat (70%) ning 19 lapsevanemat (59%), „alates 4. eluaastast” – vastavalt 7 õpetajat (23%) ning 9 lapsevanemat (28%). Üks õpetaja (3%) ning 2 lastevanemat (6%) valis variandi „alates 5. eluaastast”, üks õpetaja (3%) valis variandi „alates 6. eluaastast”. Variandi „ei oska vastata” valis 2 lapsevanemat (6%).

Joonis 4. Õpetajate ja lapsevanemate arvamused selle kohta, alates millisest laste vanusest on võimalik kasutada draamavorme väärtuskasvatuse aspektist.

Rollimängu peetakse tihtipeale draamaõpetuse kõige tavakohasemaks võtteks (Hein 2014: 28).

Järgnevalt sooviti teada saada, milliseid draamavorme kasutavad õpetajad oma õppetegevuses, ning välja selgitada lapsevanemate teadmised, milliseid draamavorme lasteaias kasutatakse (vt joonis 5). Respondentidel oli võimalus valida mitu varianti ning/või pakkuda oma. Rollimänge ja nukuteatrit kasutavad õpetajad õppetegevuses kõige enam, 26 õpetajat (87%) valis just need draamavormid. Teisel kohal on etendused, 21 õpetajat (70%) valis selle variandi. Draamamängud positsioneeruvad kolmandal kohal, vastavalt valis selle variandi 17 õpetajat (57%). Õpetajad kasutavad palju harvem oma õppetegevuses pantomiimi, selle variandi valis 8 õpetajat (27%). Lastevanemate arvamusel põhjal kasutatakse lasteaias kõige enam „rollimänge”, selle variandi valis 24 lapsevanemat (75%), ka „etendusi” – selle variandi valis 20 lapsevanemat (63%) ning „nukuteatrit”, selle vormi valis 19 lapsevanemat (59%). Variante „draamamängud” ja „pantomiimid” oli märgitud palju harvem: variandi „draamamängud” valis 9 lapsevanemat (28%) ja „pantomiimid” – 1 lapsevanem (3%).

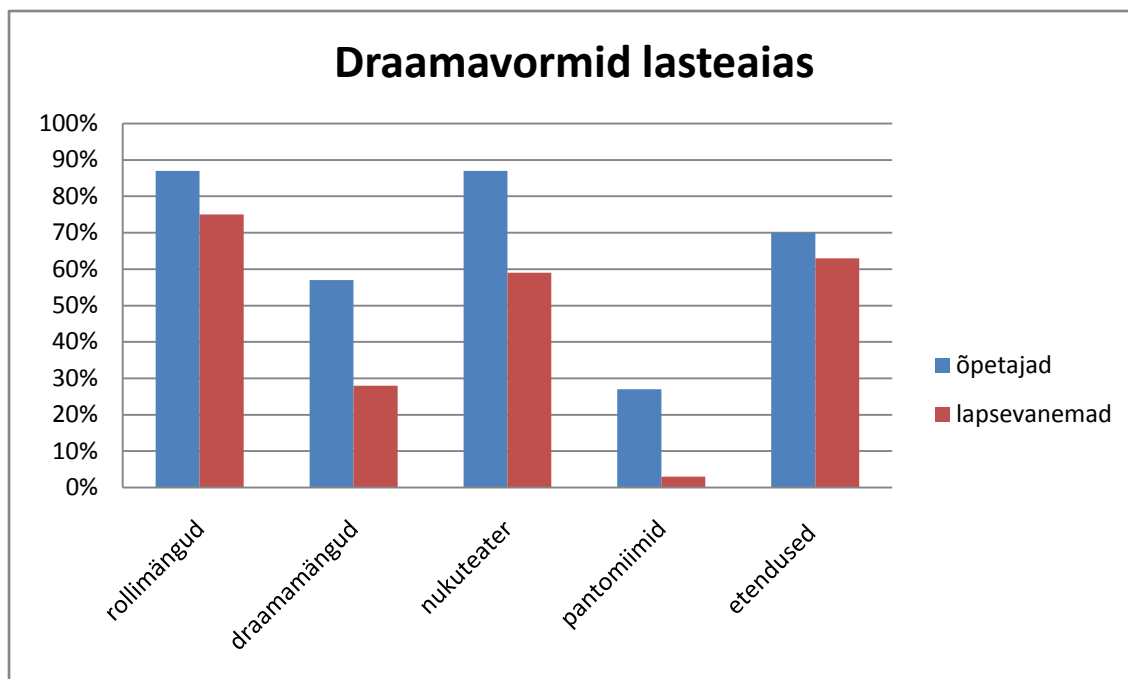
Õpetajad pakkusid lisaks järgmisi draamavorme:

- etlejate võistlus (R 22);
- sõrmemängud ja sõrmeharjutused (R 21, R 27);

- liikumismängud (R 21);
- ooperilaadsed etendused (R 13).

Lapsevanemad pakkusid lisaks järgmisi draamavorme:

- külalisteatr (R 25).

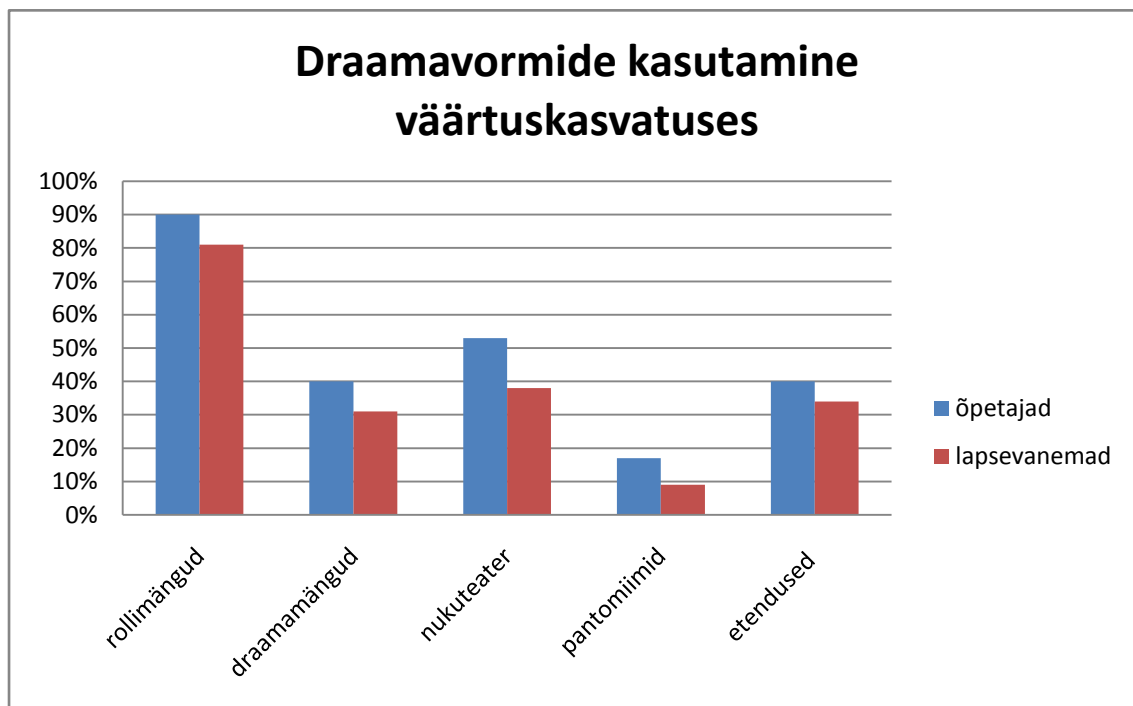

Joonis 5. Draamavormide kasutamise sagedus

Järgmised andmed (vt joonis 6) annavad võimaluse välja selgitada, mis draamavormid on õpetajate ja lapsevanemate arvamus järgi kõige efektiivsemad väärtuskasvatuse aspektist. 27 õpetajat (90%) ning 26 lapsevanemat (81%) pidas „rollimänge” kõige efektiivsemaks draamavormiks, mille kaudu saab lastel väärtusi kujundada. Teisel kohal on „nukuteater”, selle draamavormi valis 16 õpetajat (53%) ning 12 lapsevanemat (38%). Üks õpetaja lisas, et nukuteater on väikestele lastele kõige arusaadavam (R 13). Variandid „draamamängud” ja „etendused” olid eelistuste põhjal kolmandal kohal. Vähem efektiivseks draamavormiks nimetasid õpetajad ja lapsevanemad „pantomiimid”, vastavalt 5 õpetajat (17%) ning 3 lapsevanemat (9%).

Õpetajad pakkusid lisaks järgmisi draamavorme:

- sõrmemängud (R 23);
- muusika-rütmilised mängud (R 27)

Joonis 6. Draamavormid, mis on õpetajate ja lapsevanemate arvamuse põhjal kõige efektiivsemad väärtuskasvatuse aspektist

Küsimusele, mis puudutas draamaõpetuse vormide õppetegevuses kasutamise sagedust, saadud vastustest selgus, et 12 õpetajat (40%) kasutavad draamaõpetuse vorme õppetegevuses 2-3 korda nädalas, 11 õpetajat (37%) – 2-3 korda kuus ning 6 õpetajat (20%) kasutavad draamaõpetuse vorme iga päev. Üks õpetaja (3%) vastas, et ta kasutab draamaõpetuse vorme „vastavalt vajadusele”.

Lapsevanemate vastustest küsimusele, kui tihti kasutatakse nende rühmas draamaõpetuse vorme õppetegevuses, selgus, et enamik neist „ei oska vastata” sellele küsimusele, selle variandi valis 18 lapsevanemat (56%). Kuid 7 lapsevanemat (22%) arvas, et nende lapse rühmas kasutatakse draamaõpetuse vorme „2-3 korda kuus”, 5 lapsevanemat (16%) teatas, et „2-3 korda nädalas” ning 2 lapsevanemat (6%) vastasid, et „iga päev”.

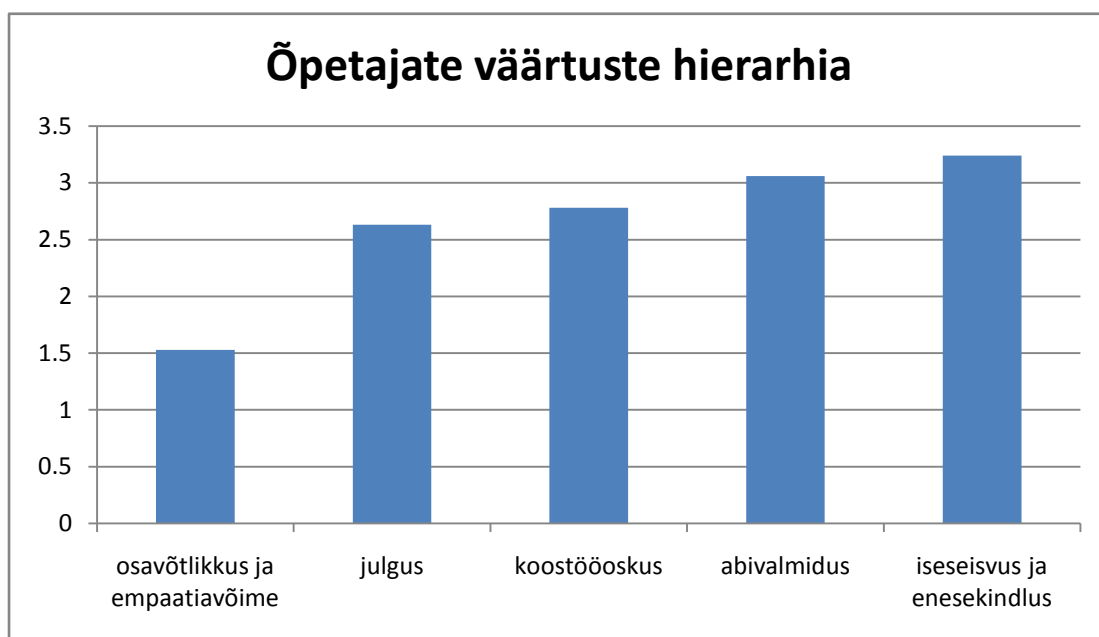
Järgmine küsimus oli avatud, kus nii õpetajatele kui ka lapsevanematele oli pakutud mõelda selle peale, mis on üldse õpetaja roll draamaõpetuses. Õpetajate arvamused olid sellised: „Arvan, et draamaõpetuses võib läbi mängida kõik igapäevased situatsioonid, kust laps õpib ja tunneb käitumisviise. Ise saab mängida. Õpetaja suunab”, „Anda juhiseid ja olla isiklik eeskuju erinevate tegevuste alal”, „Õpetab lastele teksti selgeks,

valmistab dekoratsioonid ja mänguvahendid”, „Õpetaja peab olema eeskujuks lastele ja vanematele”, „Olla eeskujuks ja inspiratsiooniks, lastele asja huvitavaks tegija”, „Õpetaja peab olema eeskujuks, võtma aktiivselt osa protsessidest, et suunata last loomingu teele, ta peab koordineerima protsessi ning kommenteerima etendust”, „Lastele pühendumine ja nende suunamine. Vahendite leidmine ja dekoratsioonide valmistamine”, „Õpetaja on režissöör“, „Tema ülesandeks on julgustamine, oma vaba teksti kasutamine, erinevate materjalide, nippide kasutamine vahenditena (taaskasutus, fantaasia, laste kaasamine eeltöösse)”, „Õpetaja on kõne kandja, eeskujuks olija”, „Õpetaja soodustab lapse oskust adekvaatselt oma emotsioone väljendada nii verbaalselt kui ka mitteverbaalselt, iseseisvalt ja konstruktiivselt tekkivad konfliktid lahendada”, „Õpetaja juhendab ja suunab”, „Õpetaja suunab, õpetab analüüsima”, „Õpetajal on kandev roll, aga õpetaja peab olema partner, mitte järelevaataja. Laps peab ise mõistma ning õige otsuse langetama”, „Ta peab last juhendama kogu rühma rolli mängimisest lühigrupi mängimiseni, peab last toetama individuaalse loomingu lähenemise kujundamise eesmärgil. Nooremas rühmas on õpetajal kandev roll, vanemas eas aga kõrvalosa”, „Õpetaja ülesanne on olla aktiivne osaleja, ta ei tohiks karta lastega mängida, olla erinevates rollides nii õppetegevuse kui ka vabategevuse ajal”.

Lapsevanemate arvamused õpetaja rolli kohta draamaõpetuses varieerusid samuti: „Aktiivne osaleja”, „Osaleb protsessis”, „Aitab last”, „Motiveerib last, osaleb protsessis”, „Õpetaja juhendab”, „Ülesanne on last aidata ja talle toeks olla, kui ta hakkama ei saa”, „Kirjutab stsenaariumeid”, „Aktiivne osalemine”, „Juhendaja”, „Õpetaja roll on tähtis, sellepärast et harjutamise käigus kujundatakse huvi loomingu vastu, armastust kirjakeele vastu. Õpetaja ja lapsed kasutavad protsessis kujundlikke vahendeid”, „Ta õpetab ja suunab lapsi”, „Õpetaja juhendab, õpetab oma eeskujuga”. Kaks lapsevanemat kirjutasid, et „ei tea”, mis on õpetaja roll draamaõpetuses.

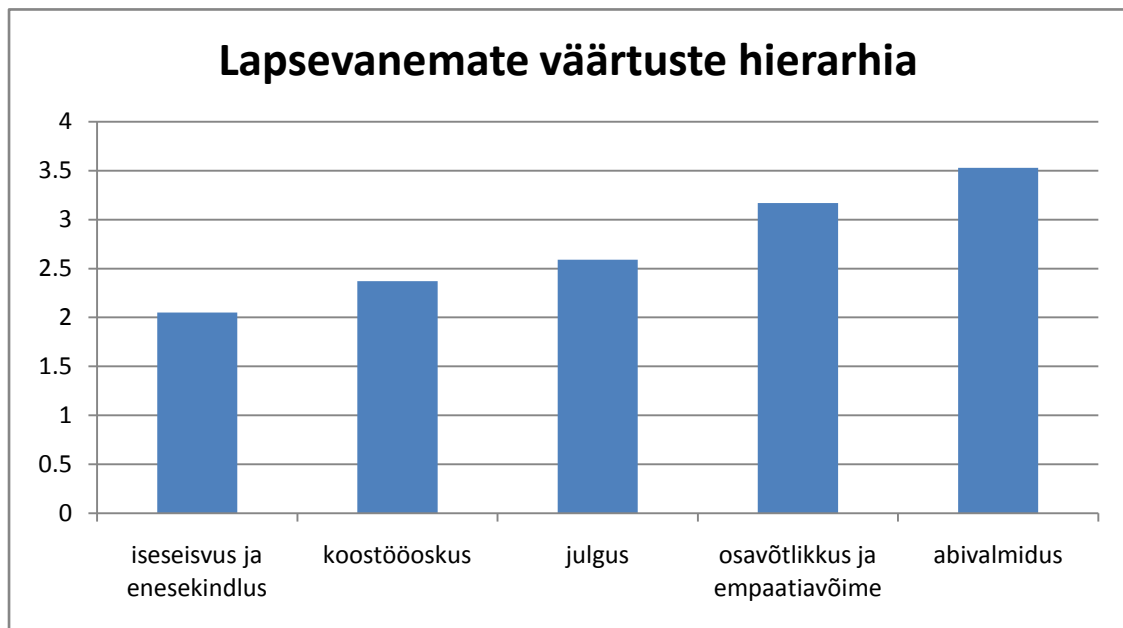
Järgmisele küsimusele antud vastused annavad võimaluse teada saada, mis väärtuseid kujundatakse õpetajate ja lapsevanemate arvamuse põhjal draamaõpetuse abil (vt joonis 7 ja 8). Esimeseks oluliseks väärtuseks, mida kujundatakse draamaõpetuse abil, valisid õpetajad väärtuse „osavõtlikkus ja empaatiavõime”, seda varianti hindas 29 õpetajat, keskmine suurus on 1,53. Teisel kohal on „julgus”, seda varianti hindas 19 õpetajat, keskmine on 2,63. Kolmandaks eelistuseks on väärtus „koostööoskus”, mida hindas 23 õpetajat, keskmine on 2,78. Väärtust „abivalmidus” hindas 16 õpetajat, keskmine on 3,06, see asub vastavalt neljandal kohal. Viiendaks väärtuseks, mida kujundatakse draamaõpetuse abil, nimetasid õpetajad „iseseisvust ja enesekindlust”, seda hindas 21

õpetajat, keskmine on 3,24. Õpetajate poolt kõige harvem hinnatud väärtused olid: „uhkus” (üks respondent), „järjekindlus ja pühendumine” (2 respondenti), „lojaalsus” (2 respondenti) ning „kohusetunne” (3 respondenti).

Joonis 7. Õpetajate väärtuste hierarhia, mida kujundatakse draamaõpetuse abil

Lapsevanemate hulgas oli esimeseks väärtuseks, mida on võimalik kujundada draamaõpetuse abil, „iseseisvus ja enesekindlus”, selle variandi valis 22 lapsevanemat, keskmine on 2,05. Teiseks eelistuseks oli väärtus „koostööoskus”, seda varianti hindas 19 lapsevanemat, keskmine on 2,37. Kolmandal kohal on „julgus”, seda väärtust hindas 22 lapsevanemat, keskmine suurus on 2,59. Neljandal kohal on „osavõtlikkus ja empaatiavõime”, seda hindas 23 lapsevanemat, keskmine on 3,17. Tähtsuselt viiendaks väärtuseks on „abivalmidus”, mida väärtustas 19 lapsevanemat, keskmine on 3,53. Ükski lapsevanematest ei hinnanud varianti „järjekindlus ja pühendumine” ega ka mitte „lojaalsust”. Lapsevanemate poolt kõige harvem hinnatud väärtused olid järgmised: „huumorimeel” (üks respondent), „uhkus” (2 respondenti), „ausus ja põhimõttekindlus” (3 respondenti) ning „austus” (4 respondenti).

Joonis 8. Lapsevanemate väärtuste hierarhia, mida kujundatakse draamaõpetuse abil

Järgnevalt sooviti teada saada õpetajate ja lapsevanemate vahelise koostöövalmiduse võimalikkuse kohta draamaõpetuses. Küsimusele, kas Te kaasate lapsevanemaid koostööks (näiteks võttes lavastustest või muudest üritustest osa, kostüümide või dekoratsioonide valmistamine), vastas jaatavalt 28 õpetajat (93%), kuid vastati ka „pakkusin, aga lapsevanem keeldus” – nii vastas 2 õpetajat (7%). Õpetajad lisasid oma kommentaarid: „Meil on lapsevanematega väga vedanud, nad löövad hea meelega kõiges kaasa”, „Põhimõtteliselt aitavad kostüümide ja dekoratsiooniga”. Lapsevanemate vastusest küsimusele, kas Te olete valmis koostööks lasteaia ja rühmaõpetajatega, selgus, et koostööks on valmis (vastus „jah”) 18 lapsevanemat (56%), ei ole valmis (vastus „ei”) 1 lapsevanem (3%). Variandi „jah, aga pole sellist võimalust pakutud” valis 13 lapsevanemat (41%).

Õpetajate jaoks oli eraldi pakutud 3 küsimust, et välja selgitada, millistest allikatest nad leiavad informatsiooni draamaõpetuse kohta, ning teada saada, mis takistustega nad puutuvad kokku väärtuste kujundamisel draamaõpetuse abil ning kuidas on võimalik teha nende tööd selles suunas efektiivsemaks. Õpetajatel oli võimalus valida mitu varianti või pakkuda enda oma.

Õpetajate vastustest küsimusele, kust Te leiate informatsiooni draamaõpetuse kohta, selgus, et 22 õpetajat (73%) leiavad informatsiooni draamaõpetuse kohta internetist ja kolleegide kogemusest. Samas vastas 20 õpetajat (67%), et ammutavad teadmisi draamaõpetuse kohta raamatust, 13 õpetajat (43%) valis variandi „koolitustelt”. Üks

õpetaja (3%) vastas „ise katsetades” ning üks õpetaja (3%) kirjutas, et „ise elu annab palju võimalusi enesearendamiseks”.

Järgmisest küsimusest, mis takistustega Te puutute kokku väärtuste kujundamisel draamaõpetuse abil, selgus, et 25 õpetaja jaoks (83%) ei jätku aega (variant „vähe aega”), 5 õpetajat (17%) vastas, et on „vähe informatsiooni” selle kohta.

Õpetajad pakkusid ka oma vastuste variandid:

- vahendite nappus (kõike peab ise tegema, kui on aega ja materjali) (R 13);
- ei ole probleeme (R 16);
- kui on olemas soov, siis on kõik raskused ületatavad (R 21);
- laste individuaalsed iseärasused (R 28);
- laste võimed, nende vastuvõtlikkus draamaõpetusele (R 29).

Järgnevalt sooviti teada saada, mil viisil on võimalik teha draamaõpetuse abil väärtuste kujundamise lastel efektiivsemaks. Kõik kolm varianti olid õpetajate hulgas populaarsed. Niimoodi valis variandi „lastevanemate kaasamine” 21 õpetajat (70%), variandi „koolituste külastamine” 20 õpetajat (67%) ning 19 õpetajat (63%) arvas, et „kogemuste vahetamine kolleegidega” saab teha nende töö selles suunas efektiivsemaks. Üks õpetaja (3%) pakkus oma variandi: isiklik soov ja arusaamine, et „mäng – see on põhitegevus töös lastega. Laste jaoks aga on mäng – elu”.

3.4. Uurimuse kokkuvõte

Uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada, missugused on õpetajate ja 5–6-aastaste laste vanemate arusaamad draamaõpetuse võimalustest väärtuskasvatuses koolieelses lasteasutuses ning kas esineb olulisi lahknevusi vastavates arusaamades.

Uurimisküsimused olid järgmised:

- 1) Milliseid väärtusi peavad koolieelsete lasteasutuste õpetajad ja lapsevanemad oluliseks lasteaias õpetamiseks, kas need on sarnased?
- 2) Milliseid väärtusi võib õpetajate ja lapsevanemate arvamuse põhjal kujundada lastel draamaõpetuse abil ning kas kahe respondentide rühma arvamused on sarnased?
- 3) Mis on õpetaja roll draamaõpetuses?

- 4) Mis takistustega puutuvad õpetajad kokku väärtuste kujundamisel draamaõpetuse abil?
- 5) Kuidas teha tööd selles suunas efektiivsemaks?

Küsitluse tulemustest nähtub, et õpetajad hindavad lasteaias ja õpetaja rolli laste väärtuste kujundamisel kõrgemalt kui lapsevanemad. Üheks põhjuseks võib olla lapsevanemate arusaam, et kodu ja lapsevanemad on esimesed eeskujud ja suunajad laste jaoks. Selle kinnituseks võivad olla ühe lapsevanema sõnad: “Eelkõige on lapsevanem eeskujuks lapsele”.

Õpetajate ja lapsevanemate arusaamad väärtuste suhtes, mis on olulised õpetamiseks lasteaias, on valdavalt samasugused (vt joonis 1, 2). Mõlema rühma respondendid valisid järgmised väärtused: “iseseisvus ja enesekindlus”, “osavõtlikkus ja empaatiavõime”, “abivalmidus” ja “koostööoskus”. Erinevuseks oli, et õpetajad valisid oluliseks väärtuseks “austuse”, lapsevanemad aga “aususe ja põhimõttekindluse”. Väärtused, mida on võimalik kujundada draamaõpetuse abil, on nii õpetajate kui ka lapsevanemate arvamusel põhjal sarnased (vt joonis 7, 8). Need on “osavõtlikkus ja empaatiavõime”, “julgus”, “koostööoskus”, “abivalmidus”, “iseseisvus ja enesekindlus”. Ilmnes, et väärtused “austus”, mille valisid õpetajad oluliseks lasteaias õpetamiseks, ning “ausus ja põhimõttekindlus”, mis olid lapsevanemate eelistuseks, valiti väärtusteks, mida on võimalik kujundada draamaõpetuse abil ning seda hindas väike respondentide arv. Väärtust “austus” hindas 7 õpetajat ning 4 lapsevanemat, väärtust “ausus ja põhimõttekindlus” aga 5 õpetajat ning 3 lapsevanemat.

Nii õpetajad kui ka lapsevanemad peavad draamaõpetust väärtuskasvatuses efektiivseks meetodiks. Nende arvamus võib üldistada niimoodi: “Situatsiooni näitlikkus on hea viis õpetamiseks. Draamaõpetus soodustab lapse sootsiumis elamiseks ettevalmistust. Draamamängude abil õpivad lapsed kaasa elama, mõtlema, tegema järeldusi, võetakse omaks kõlblised väärtused”.

Küsitluse tulemustest selgus, et õpetajad kasutavad draamaõpetust erinevates ainetes ning rakendavad erinevaid draamavorme. Lapsevanemate teadmised selle kohta on piisavad. Nii õpetajad kui ka lapsevanemad peavad „rollimänge” draamavormiks, mis on kõige efektiivsem väärtuskasvatuse aspektist.

Enamik lapsevanematest ei osanud vastata küsimusele, kui tihti kasutatakse nende rühmas draamaõpetuse vorme õppetegevuses.

Küsimusele „Mis on õpetaja roll draamaõpetuses?” olid õpetajate vastused enamjaolt paljusõnalised ning põhjalikumad kui lapsevanemate omad. Vaatamata sellele olid nende vaated selles küsimuses sarnased: „Õpetaja on suunaja, eeskuju, aktiivne protsessis osaleja, juhendaja”.

Respondentide vastustest selgus, et 93% õpetajatest kaasasid lapsevanemaid koostööks draamaõpetuses. Lapsevanemate abi seisnes kostüümide ja dekoratsioonide valmistamises. Lapsevanemate hulgas on 56% valmis koostööks, 41% vastas, et on valmis, aga neile pole sellist võimalust pakutud.

Kolmest küsimusest, mis oli esitatud õpetajatele, selgus, et õpetajad leidsid informatsiooni draamaõpetuse kohta erinevatest allikatest: internetist, kolleegide kogemustest, raamatutest, koolitustelt. Peamiseks takistuseks väärtuste kujundamisel draamaõpetuse abil nimetas enamik õpetajatest ajanappust. Koolitustel osalemist, lastevanemate kaasamist ja kogemuste vahetamist kolleegidega näevad õpetajad võimalustena muuta väärtuste kujundamist lastele efektiivsemaks.

KOKKUVÕTE

Lastel algab väärtuste kujunemine perekonnast. Hetkest, mil laps hakkab lasteaias käima, mängivad sellesaga olulist rolli ka lasteasutuse õpetajad ning õppemeetodid, mida rakendatakse väärtuskasvatuse jaoks. On tähtis, et väärtused, mis kanduvad lastele vanematelt, ning väärtused, mida kujundatakse lasteaias, oleks sarnased, sest ainult kooskõlastatus võib aidata lapsel väärtusi arendada.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada, missugused on õpetajate ja 5–6-aastaste laste vanemate arusaamad draamaõpetuse võimalustest väärtuskasvatuses koolieelses lasteasutuses ning kas esineb olulisi lahknevusi vastavates arusaamades.

Eesmärgist tulenevateks ülesanneteks olid:

- 1) avada väärtuste mõiste, anda ülevaade väärtuste kujunemisest lastel;
- 2) avada draama mõiste, anda ülevaade draama kasutamise võimalustest väärtuskasvatuses;
- 3) töötada välja ankeetküsitlus õpetajatele ja lapsevanematele;
- 4) uuringu läbiviimine;
- 5) uurimistulemuste analüüs ning järelduste ja ettepanekute tegemine.

Töö põhiosa koosneb kahest peatükist. Esimeses osas annab käesoleva uurimistöö autor ülevaate väärtuste mõistest ja liigitusest, väärtuste ja kasvatuse suhtest, väärtuskasvatuse eesmärgist, lapse väärtuste maailma arengust, väärtuste kajastusest lasteasutuse riiklikus õppekavas ja muudes haridusdokumentides, väärtuskasvatusest lasteaias, põhiväärtustest ning õppemeetoditest väärtuskasvatuses. Selle osa tähtsama järeldusena võib välja tuua, et lastel toimub väärtuste kujunemine järk-järgult ümbritsevate täiskasvanute ja keskkonna mõjul. Lapsevanemate kõrval on lasteaias ja õpetajatel tähtis roll lapse väärtuste kujundamisel. Nende vahel on koostöö selles suunas oluline. Niisama tähtis on väärtuskasvatuse jaoks õppemeetodite valik.

Teises osas vaatleb autor draamaõpetust kui õppemeetodit väärtuskasvatuses. Antakse ülevaade draamaõpetuse mõistest, eesmärkidest, vormidest, rakendamisest lasteaias, õpetaja rollist draamaõpetuses. Selle osa tähtsamaks järelduseks on see, et draamaõpetuse abil saab arendada ja kujundada lastel väärtusi. Draamaõpetus on õppimine tegevuse kaudu, eesmärgistatud protsess, kus õpetajatel on tähtis roll.

Kolmas osa on empiiriline osa. Uurimus viidi läbi kvantitatiivse uurimismeetodiga. Uurimisinstrumentina oli kasutusel autori poolt koostatud küsimustik lasteaiaõpetajatele ja lapsevanematele. Küsimustikud edastati paberkanalil.

Uurimuse käigus jõuti järgmiste järeldusteni:

- Esimene hüpotees: „õpetajate ja lapsevanemate arusaamad draamaõpetuse võimalustest väärtuskasvatases on piisavad, põhjalikud ja sarnased”, leidis kinnitust. Nii õpetajad kui ka vanemad peavad draamaõpetust efektiivseks meetodiks väärtuskasvatases ning nad nimetasid ka vanuse, millal on seda võimalik kasutada. Kahe rühma respondendid peavad oluliseks peamiselt samasuguseid väärtusi, mis on olulised lasteaias õpetamiseks. Need on “iseseisvus ja enesekindlus”, “osavõtlikkus ja empaatiavõime”, “abivalmidus” ja “koostööoskus”. Kõik need olid valitud väärtusteks, mida on võimalik draamaõpetuse abil kujundada. Enamik kahe rühma respondente nimetas õppeaine „Keel ja kõne” aineks, milles on draamaõpetuse kasutamine kõige efektiivsem väärtuskasvatuse aspektist. Nii suurem osa õpetajatest kui ka lapsevanematest peavad „rollimänge” draamavormiks, mis on kõige efektiivsem väärtuskasvatuse aspektist, ning nad nimetasid „3 aastat” vanuseks, millest on võimalik kasutada draamavorme väärtuskasvatuse aspektist. Aga rohkem kui pool lapsevanematest ei osanud vastata küsimusele, kui tihti nende laste rühmas kasutatakse draamaõpetuse vorme õppetegevuses. Mõlema rühma respondendid on valmis koostööks lasteaiaga.
- Õpetajad saavad informatsiooni draamaõpetuse kohta rohkem internetist, kolleegide kogemusest ja raamatutest. Variandi „koolitustelt” valis vähem kui pool vastanutest. Seega võib väita, et hüpotees: õpetajad leiavad informatsiooni draamaõpetuse kohta internetist, koolitustelt, raamatutest ja kolleegide kogemusest, leidis osalist kinnitust.
- Peamiseks takistuseks, millega puutuvad õpetajad kokku väärtuste kujundamisel draamaõpetuse abil, nimetati ajanappust, seega hüpotees: õpetajad puutuvad oma töös väärtuste kujundamisel draamaõpetuse abil kokku takistustega, milleks on ajanappus ja informatsiooni puudus draamaõpetuse kohta, leidis osalist kinnitust.
- Õpetajate arvamusel põhjal on võimalik teha nende tööd efektiivsemaks lastel väärtuste kujundamisel draamaõpetuse abil, kaasates lapsevanemaid, külastades

koolitusi ning vahetades kolleegidega kogemusi. Seega hüpotees: õpetajate arvates on võimalik teha väärtuste kujundamisel draamaõpetuse abil tööd efektiivsemaks, kaasates lapsevanemaid, külastades koolitusi ning vahetades kolleegidega kogemusi, leidis kinnitust.

Nii õpetajate kui ka lapsevanemate põhjalikud teadmised draamaõpetuse kohta väärtuskasvatuse aspektist võivad olla seotud sellega, et enamik õpetajatest on kõrgharidusega (73%), suure töökogemusega (40% vastanutest oli töötanud lasteaias rohkem kui 25 aastat). Lapsevanemate hulgas oli ka enamik kõrgharidusega (38%) või on kõrgharidus praegu omandamisel (19%).

Käesolevas uurimuses osalesid kahe lasteaia õpetajad ja kahe rühma lapsevanemad, seega käivad uurimuse tulemused ainult nende respondentide kohta.

Analüüsisid uurimuse tulemusi, võib teha järeldusi ettepanekute vormis:

- 1) tarvis on lapsevanematega üheskoos välja töötada nii rühma kui ka lasteaia väärtuste hierarhia;
- 2) arutleda väärtuste kujundamise teemal nii koosolekutel kui ka arenguveestlustel;
- 3) aktiivselt kaasata lapsevanemaid koostöök, korraldada ühisüritusi rühmas;
- 4) tutvustada lapsevanematele õppetegevust rühmas;
- 5) rakendada draamaõpetuse meetodeid vabategevuse ajal, õues.

Antud töö võib olla kasulik eelkõige nende kahe lasteasutuse jaoks, selgitades välja, mis väärtusi peavad lapsevanemad oluliseks lasteaias õpetamiseks, ning hinnates, kuivõrd lapsevanemate teadmised draamaõpetusest väärtuskasvatuses vastavad reaalsele oludele. Kuid ka teised lasteaiad võivad käesolevas uurimuses saadud tulemusi laste väärtuskasvatuse arendamisel kasutada ja saadud kogemusest õppida.

Käesolevas uurimuses osalesid vene ja eesti õppekeelega õpetajad ja lapsevanemad, töö autor ei taotlenud eesmärki uurida nende arvamusi eraldi. See võiks olla aga järgmise uurimuse üks eesmärkidest.

SUMMARY

The concepts of teachers and parents of children aged 5-6 on opportunities of studying drama in value education in preschool institution.

Author: University of Tartu Narva College student Olga Belova

Writing thesis: 2015 – 2016

Thesis consists of 77 pages.

The aim of this Bachelor's thesis is to find out the concepts of teachers and parents of children aged 5-6 on opportunities of studying drama in value education in preschool institution and to figure out if there are any complex differences in their concepts.

This Bachelor's thesis consists of resume, introduction, theoretical and empirical parts as well as conclusions and attachments. The introduction provides the rationale of choice and the relevance of thesis's topic. The first chapter defines the formation of values among children, whereas the second chapter tells about the role of studying drama in value education. The empirical part of the thesis includes the analysis of received data and research results.

The research was conducted using quantitative method in one kindergarten in Narva and in another one in Tallinn. The main instrument of the process of the research was the questionnaire for both parents and teachers. 30 teachers and 32 parents participated in the process of the research.

The main conclusion of the research is that concepts of teachers and parents of children aged 5-6 on studying drama in value education are same at major point. Both teachers and parents think that studying drama is an effective method in value education. Respondents from two groups find similar values important to be studied in kindergarten. These are "independence and self-confidence", "responsiveness and empathy", "readiness to help" and "ability to cooperate". All of them were chosen as values which can be formed with the help of studying drama

This Bachelor's thesis was written independently and all quotes and ideas of other authors were marked as links and are displayed in the references and bibliography list. This Bachelor's thesis is aimed at teachers of preschool institution, administration and parents.

KIRJANDUS

1. Blackburn, Simon 2002. Oxfordi filosoofialeksikon. Tallinn: Vagabund.
2. Carlsson, Anu 2011. Inimene väärtustajana teel iseenese poole – *omnia mea mecum porto. Kõneldud ja elatud väärtused erinevates pedagoogilistes kultuurides*. Koost. Tiiu Kuurme. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kasvatusteaduste Instituut: 11–42.
3. Cooper, Maxine; Burman, Eva; Ling, Lorraine; Razdevsek- Pucko Cveta; Stephenson, Joan 2009. Praktilised strateegiad väärtuskasvatuses. Tõlk. Kadri Lutt. *Väärtused, iseloom ja kool: väärtuskasvatuse lugemik*. Koost. Märt Pöder, Margit Sutrop, Pille Valk. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus: 146–190.
4. Eesti Entsüklopeedia 10. 1998. Peatoim. Ü. Kaevats. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.
5. Elkonin, Daniil 1999. Psiholoogija igrõ. Moskva: Vlado.
6. Harro-Loit, Halliki 2011. Väärtusarenduse analüüs – miks ja kuidas? Tartu: AS Pakett.
7. Harro-Loit, Halliki; Lill, Triin; Harro, Helina; Ugar, Kadri 2009. Lasteaia diskursus väärtuskasvatuse aspektist. *Väärtused ja väärtuskasvatus. Valikud ja võimalused 21. sajandi Eesti ja Soome koolis*. Koost. Margit Sutrop, Pille Valk, Katrin Velbaum. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus: 212–244.
8. Hein, Ivika 2014. Draamaraamat. Tallinn: Maurus.
9. Hirsjärvi, Sirkka; Huttunen, Jouko 2005. Sissejuhatus kasvatusseadusse. Tallinn: AS Medicina.
10. Hytönen, Juhani 1999. Lapsekeskne kasvatus. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikooli Kirjastus.
11. Jung, Nelli; Lilles-Heinsar, Laura 2013. Õppematerjalid uue õpikäsituse toetajana. *Väärtuspõhine kool. Eesti ja maailma kogemus*. Koost. Margit Sutrop. Tartu: AS Pakett.
12. Kala, Heda 2009. Uuendatud riiklik õppekava. *Õppe- ja kasvatusgevuse korraldus*. Koost. ja toim. Ene Kulderknup. Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
13. Kidron, Anti 1999. 122 õpetamistarkust. Tallinn: Andreas ja Mondo.
14. Kuurme, Tiiu 2009. *Peab-pedagoogika ja sihiseadmise eetika. Väärtused ja väärtuskasvatus. Valikud ja võimalused 21. sajandi Eesti ja Soome koolis*. Koost.

- Margit Sutrop, Pille Valk, Katrin Velbaum. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus: 159–174.
15. Kuurme, Tiiu 2011. Väärtusparadoksides, väärtusvalikutest ja väärtusvõimalustest erinevate pedagoogiliste kontseptsioonide näitel. *Kõneldud ja elatud väärtused erinevates pedagoogilistes kultuurides*. Koost. Tiiu Kuurme. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kasvatusteaduste Instituut: 71–103.
 16. Laidvee, Eve; Kasela, Älis; Laidvee Ene 2014. Väärtuskasvatuse metoodika „Kiusamisvaba lasteaed”. *Tarkus tuleb tasapisi: valik aktiivõppe strateegiaid lasteaias ja koolis*. Koost. Halliki Tammiste. Tartu: Atlex: 279–298.
 17. Mellov, Zoja 2007. Teatrimäng lastega. Tallinn: Koolibri.
 18. Mitt, Merike 2012. Väärtuskasvatus Tarkuste Hoidise abil. Eesti rahvapärimusel põhinev metoodika lasteaedadele ja algkoolidele. Tallinn: MTÜ Väärtuskoolitus.
 19. Mitt, Merike 2014. Tarkuse Hoidise metoodika lasteaias. *Tarkus tuleb tasapisi: valik aktiivõppe strateegiaid lasteaias ja koolis*. Koost. Halliki Tammiste. Tartu: Atlex: 216-233.
 20. Nemov, Robert 1999. Osnovõ psihologicheskogo konsultirovanija. Moskva: VLADOS.
 21. Nielsen, Katrin 2010. Õppimine ja õpetamine draamaprotsessis. Õnnestav õpetus. Toim. Inger Kraav. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
 22. Nielsen, Katrin; Hein, Ivika; Owens, Allan 2012. Draama võimalused väärtuskasvatuseks. *Õppemeetodid väärtuskasvatuse teenistuses – miks ja kuidas?* Koost. Olga Schihalejev. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus: 57–80.
 23. Niilo, Airi; Kikas, Eve 2008. Mäng. *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Toim. Eve Kikas. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus: 120–136.
 24. Orn, Jüri 1998. Meie kasvatustegelikkuse väärtusest. Tallinn: ACTA TPÜ Toimetised A9: 9–43.
 25. Owens, Allan; Barber, Keith 2014. Draamakompass: Protsessdraama käsiraamat. Tõlk. Katrin Nielsen, toim. Laura Lilles-Heinsar. Tartu Ülikool.
 26. Peterson, Tiina; Suur, Silvi; Õun, Tiia 2010. Väärtused lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuses. *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias*. Koost. Marika Veisson. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus: 87–105.
 27. Pikksaar, Endrik 2011. Waldorfkoolide kontseptuaalsed väärtused, nende teostumine ja uurimine. *Kõneldud ja elatud väärtused erinevates*

- pedagoogilistes kultuurides*. Koost. Tiiu Kuurme. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kasvatusteaduste Instituut: 120–141.
28. Pill, Terje 2014. Draamaõpetus lasteaias. *Tarkus tuleb tasapisi*. Koost. Halliki Tammiste. Tartu: AS Atlex: 11–37.
 29. Pukk, Maarika; Alunurm, Aina 2014. Reggio Emilia pedagoogika ehk lapse sada keelt. *Tarkus tuleb tasapisi: valik aktiivõppe strateegiaid lasteaias ja koolis*. Koost. Halliki Tammiste. Tartu: Atlex: 172–192.
 30. Pullerits, Monika 2004. Muusikaline draama algõpetuses – kontseptsioon ja rakendusvõimalusi lähtuvalt C. Orffi süsteemist. Analüütiline ülevaade. Tallinn: TPÜ Kirjastus.
 31. Põlluste, Maret 2014. Hea Algus lasteaias. *Tarkus tuleb tasapisi: valik aktiivõppe strateegiaid lasteaias ja koolis*. Koost. Halliki Tammiste. Tartu: Atlex: 38–60.
 32. Pöder, Mart; Sutrop, Margit; Valk, Pille 2009. Pööre teadmistekesksele koolile. Sissejuhatus. *Väärtused, iseloom ja kool: väärtuskasvatuse lugemik*. Koost. Märt Pöder, Margit Sutrop, Pille Valk. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus: 7–21.
 33. Raadik, Sirje 2001. Õpime mängides. Draamakasvatus lasteaias ja algklassides. Tallinn: Avita.
 34. Raadik Sirje 2003. Mängime õppides. Draamakasvatus II. Tallinn: Avita.
 35. Schihalejev, Olga 2011. Väärtuskasvatus õpetajakoolituses. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
 36. Schihalejev, Olga; Jung, Nelli 2012. Sissejuhatus. *Õppemeetodid väärtuskasvatuse teenistuses – miks ja kuidas?* Koost. Olga Schihalejev. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus: 7–13.
 37. Schihalejev, Olga; Pevkur, Aive 2010. Väärtuskasvatuse mudelit otsimas. Läbivad teemad õppekavas ja nende rakendamine koolis. 1 osa. Toim. Ülle Luisk. Tartu: Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskus: 174–189.
 38. Schiller, Pam; Bryant, Tamera 2009. Väärtuste raamat. Kuidas õpetada 16 põhiväärtust väikestele lastele? Tartu: Studium.
 39. Sutrop, Margit 2009. Väärtused ja haridus ühiskondlikus kontekstis. *Väärtused ja väärtuskasvatus. Valikud ja võimalused 21. sajandi Eesti ja Soome koolis*. Koost. Margit Sutrop, Pille Valk, Katrin Velbaum. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus: 50–67.

40. Sutrop, Margit 2010. Saatesõna. *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias*. Koost. Marika Veisson. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus: 5–8.
41. Tammiste, Halliki 2014. Eessõna. *Tarkus tuleb tasapisi: valik aktiivõppe strateegiaid lasteaias ja koolis*. Koost. Halliki Tammiste. Tartu: Atlex.
42. Tuulik, Maie 1995. Valikuvabadus elada inimesena: kasvamine ja kasvatus, kasvatusfilosoofia. Tallinn: Haridustöötajate Koolituskeskus.
43. Tuulik, Maie 2001. Kasvatusõpetus. Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
44. Tuulik, Maie 2011. Kirjutatud read, kasvatuses, eetikast, õpetajast. Koost. Sirje Almann. Tallinn: Ortwil.
45. Ugaste, Aino 2005. Laps ja mäng. *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat*. Tartu: Atlex:154–171.
46. Veisson, Marika; Kuurme, Tiiu 2010. Ülevaade väärtustest, väärtuskasvatuses ja moraalist. *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias*. Koost. Marika Veisson. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus: 9–25.
47. Vooglaid, Varro 2009. Väärtused ja vourused inimõiguste kontekstis: kas inimõigused on või võivad olla kindlaks vundamendiks ühtsetele väärtustele? *Väärtused ja väärtuskasvatus. Valikud ja võimalused 21. sajandi Eesti ja Soome koolis*. Koost. Margit Sutrop; Pille Valk; Katrin Velbaum. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus: 68–82.
48. Vinter, Kristi; Nevski, Elyna; Randoja, Astrid; Pard, Deivi 2014. Meediakasvatus – pedagoogiline õpetus. *Tarkus tuleb tasapisi: valik aktiivõppe strateegiaid lasteaias ja koolis*. Koost. Halliki Tammiste. Tartu: Atlex: 126–147.
49. Vögotski, Lev 2004. Psihologija razvitija rebenka. Moskva: EKSMO.
50. Winston, Joe 2005. Drama, narrative and moral education: exploring traditional tales in the primary years. London; New York: RoutledgeFalmer.

Allikad

1. Baker, Betty Ruth 1996. Drama and Young Children. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED402637.pdf> (viimati vaadatud 12.08.2016).
2. Bredikyte, Milda 2000. Dialogical Drama with Puppets and Children`s Creation of Sence. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED447906.pdf> (viimati vaadatud 12.08.2016).

3. Haljak, Regina 2011. Dramatiseeringute kasutamine koolieelses lasteasutuse õppetegevuses emakeele ja võõrkeele õpetamisel.
Magistritöö. <http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/17916/Haljak.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (viimati vaadatud 12.08.2016).
4. Jätkuprogramm „Eesti ühiskonna väärtusarendus 2015–2020“
<http://www.eetika.ee/et/arendus/programm> (viimati vaadatud 12.08.2016).
5. Kaeramaa, Tuuli 2012. Draamaõppe mõju Eesti gümnaasiumiõpilastele nende endi hinnangul. *Lõputöö.*
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/25879/kaeramaa_tuuli_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viimati vaadatud 12.08.2016).
6. Koolieelse lasteasutuse seadus 1999. RT I, 14.03.2011,
[6https://www.riigiteataja.ee/akt/114032011006](https://www.riigiteataja.ee/akt/114032011006) (viimati vaadatud 12.08.2016).
7. Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava 2008. RT I 2008, 23,
152<https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917> (viimati vaadatud 12.08.2016).
8. Kõõra, Karin 2012. Koolieelsete lasteasutuste õpetajate ja lastevanemate arusaamad väärtuskasvatusest. *Bakalaureusetöö.*
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/29049/koora_karin.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viimati vaadatud 12.08.2016).
9. Mellov, Zoja 2010. „Mängult ja päriselt” – erivajadustega õppija teatriõpe. Kursusetöö. http://www.kaokeskus.ee/ul/Zoja_Mellov_UUS.pdf (viimati vaadatud 12.08.2016).
10. Oomer, Maret 2001. Draama- ja teatriõpetuse vajalikkusest koolis. *Teater kui meetod.* <http://www.akademia.org/projektit/pathways/6-5.htm> (viimati vaadatud 12.08.2016).
11. Paide, Liis 2012. 4–6-aastate laste vanemate ja õpetajate hinnangud väärtuskasvatusele Tartu lasteaedade näitel. *Bakalaureusetöö.*
<http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/25923/Paide.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (viimati vaadatud 12.08.2016).
12. Põhikooli riiklik õppekava 2011. RT I, 29.08.2014,
20<https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020> (viimati vaadatud 12.08.2016).
13. Vabariigi Valitsuse määruse nr 28 10.02.2005. Riiklik programm ”Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009–2013”
<http://www.eetika.ee/et/vaartusarendus/vaartusprogramm-2009-2013-taust> (viimati vaadatud 12.08.2016).

LISAD

Lisa 1. Küsimustik õpetajale

Lugupeetud koolieelse lasteasutuse õpetaja!

Palun Teie abi oma lõputöö koostamisel. Olen Tartu Ülikooli Narva Kolledži kolmanda kursuse üliõpilane Olga Belova. Küsimustik on anonüümne ja osalemine on selles vabatahtlik. Küsitluse andmeid kasutatakse vaid lõputöö eesmärkide kohaselt.

1. Kui oluliseks hindate Te lasteaia rolli laste väärtuste kujundamisel?

- üldse mitte oluline
- väheoluline
- oluline
- väga oluline
- ei oska vastata

2. Mis väärtused on Teie jaoks olulised õpetamiseks lasteaias? Järjestage, palun, viis kõige olulisemat väärtust lasteaias lastele õpetamiseks (kus 1 – kõige olulisem)

- osavõtlikkus ja empaatiavõime
- koostööoskus
- julgus
- järjekindlus ja pühendumine
- õiglustunne
- abivalmidus
- ausus ja põhimõttekindlus
- huumorimeel
- iseseisvus ja enesekindlus
- lojaalsus
- kannatlikkus
- uhkus
- leidlikkus
- austus
- kohusetunne
- sallivus

- Teie

variant.....
.....
.....

3. Kui oluliseks peate koolieelse õpetaja rolli väärtuskasvatases?

- üldse mitte oluline
- väheoluline
- oluline
- väga oluline
- ei oska vastata

Palun põhjendage oma

vastust.....
.....
.....

4. Kas draamaõpetus on efektiivne meetod väärtuskasvatases?

- üldse mitte
- osaliselt
- jah
- ei oska vastata

Palun põhjendage oma

vastust.....
.....
.....

5. Mis ainetes on draamaõpetuse kasutamine kõige efektiivsem väärtuskasvatuse aspektist? Võib valida mitu vastusevarianti.

- mina ja keskkond
- keel ja kõne
- matemaatika
- kunst
- muusikaõpetus
- liikumine

- võõrkeeleeõpetus
- erinevate valdkondade lõimimine (palun nimetage)

.....
.....

6. Alates millisest laste vanusest on võimalik kasutada draamavorme väärtuskasvatuse aspektist?

- alates 3. eluaastast
- alates 4. eluaastast
- alates 5. eluaastast
- alates 6. eluaastast
- muu

7. Milliseid draama vorme Te kasutate oma õppetegevuses? Võib valida mitu vastusevarianti.

- rollimängud
- draamamängud
- nukuteater
- pantomiimid
- etendused
- muu.....

.....

8. Mis draama vormid on Teie arvates kõige efektiivsemad väärtuskasvatuse aspektist? Võib valida mitu vastusevarianti.

- rollimängud
- draamamängud
- nukuteater
- pantomiimid
- etendused
- muu.....

.....

9. Kui tihti Te kasutate draamaõpetuse vorme õppetegevuses?

- iga päev
- 2-3 korda nädalas
- 2-3 korda kuus
- muu

.....

10. Mis on Teie arvates õpetaja roll draamaõpetuses?

.....

11. Mis väärtuseid kujundatakse draamaõpetuse abil? Järjestage, palun, viis kõige olulisemat väärtust lasteaias lastele õpetamiseks (kus 1 – kõige olulisem)

- osavõtlikkus ja empaatiavõime
- koostööoskus
- julgus
- järjekindlus ja pühendumine
- õiglustunne
- abivalmidus
- ausus ja põhimõttekindlus
- huumorimeel
- iseseisvus ja enesekindlus
- lojaalsus
- kannatlikkus
- uhkus
- leidlikkus
- austus
- kohusetunne
- sallivus
- Teie

variant.....

12. Kas Te kaasate lapsevanemaid koostööks (näiteks võttes lavastustest või muudest üritustest osa, kostüümide või dekoratsioonide valmistamine)?

- jah
- ei
- pakkusin, aga lapsevanem keeldus

muu.....
.....

13. Kust Te leiate informatsiooni draamaõpetuse kohta? Võib valida mitu vastusevarianti.

- internetist
- raamatust
- koolitustelt
- kolleegide kogemusest

muu.....
.....

14. Mis takistustega Te puutute kokku väärtuste kujundamisel draamaõpetuse abil? Võib valida mitu vastusevarianti.

- vähe informatsiooni
- vähe aega
- muu.....

.....

15. Kuidas on Teie arvates võimalik teha Teie tööd selles suunas efektiivsemaks? Võib valida mitu vastusevarianti.

- koolituste külastamine
- lastevanemate kaasamine
- kogemuste vahetamine kolleegidega
- muu.....

.....

Üldised andmed

Teie vanus:

- noorem kui 25 aastat

- 25–34 aastat
- 35–44 aastat
- 45–55 aastat
- vanem kui 55 aastat

Teie haridus:

- keskharidus
- keskeriharidus
- lõpetamata kõrgharidus
- kõrgharidus
- muu.....

Teie tööstaaž:

- kuni 5 aastat
- 6–10 aastat
- 11–15 aastat
- 16–20 aastat
- 21–25 aastat
- Rohkem kui 25 aastat

Täna vastamast!

Olga Belova

Lisa 2. Опросник для учителя

Уважаемый педагог детского дошкольного учреждения!

Обращаюсь к Вам с просьбой поддержать меня при составлении бакалаврской работы. Я, Ольга Белова, являюсь студенткой третьего курса Нарвского колледжа Тартуского Университета. Анкета анонимна, участие в исследовании добровольное, полученные данные используются только в целях бакалаврской работы.

1. Насколько важна, по Вашему мнению, роль детского сада в формировании ценностей у детей?

- совершенно не важна
- маловажна
- важна
- очень важна
- не могу ответить

2. Какие ценности, по-Вашему мнению, являются значимыми для формирования в детском дошкольном учреждении? Выберите 5 самых значимых, по - Вашему мнению, ценностей и расположите их по степени важности от 1 до 5: 1 – наибольшая, 5 – наименьшая.

- отзывчивость, способность сопереживать
- способность к сотрудничеству
- смелость
- постоянство, преданность
- чувство справедливости
- готовность прийти на помощь
- честность, принципиальность
- чувство юмора
- самостоятельность, уверенность в себе
- лояльность
- терпение
- гордость
- сообразительность

- уважение
- чувство долга
- терпимость (толерантность)
- Ваш вариант.....
-
-

3. Насколько важна, по-Вашему мнению, роль педагога детского дошкольного учреждения в воспитании ценностей у детей?

- совершенно не важна
 - маловажна
 - важна
 - очень важна
 - не могу ответить
- Пожалуйста, обоснуйте свой ответ.....
-
-

4. Является ли, по-Вашему мнению, обучение через драму эффективным методом в воспитании ценностям?

- совершенно нет
 - частично
 - да
 - не могу ответить
- Пожалуйста, обоснуйте свой ответ.....
-
-

5. В каких учебных предметах применение обучения через драму является самым эффективным с точки зрения воспитания ценностям?

Можете выбрать несколько вариантов ответа.

- я и среда
- язык и речь
- математика
- искусство
- музыка
- движение
- изучение иностранного языка
- интегрированные занятия (пожалуйста, назовите).....
.....

6. С какого возраста, по-Вашему мнению, возможно использование обучения через драму?

- с трех лет
- с четырех лет
- с пяти лет
- с шести лет
- другое

7. Какие формы драмы Вы используете в учебной деятельности? Можете выбрать несколько вариантов ответа.

- ролевые игры
- драматические игры
- кукольный театр
- пантомимы
- представления
- другое.....
.....

8. Какие формы драмы, по-Вашему мнению, являются самыми эффективными с точки зрения воспитания ценностям? Можете выбрать несколько вариантов ответа.

- ролевые игры

- драматические игры
- кукольный театр
- пантомимы
- представления
- другое.....
-

9. Как часто Вы используете формы обучения через драму в учебной деятельности?

- каждый день
- 2-3 раза в неделю
- 2-3 раза в месяц
- другое.....

10. Какова, по-Вашему мнению, роль педагога в обучении через драму?.....

.....

.....

11. Какие ценности, по-Вашему мнению, можно сформировать у детей с помощью обучения через драму? Выберите 5 самых значимых, по-Вашему мнению, ценностей и расположите их по степени важности от 1 до 5: 1 – наибольшая, 5 – наименьшая.

- отзывчивость, способность сопереживать
- способность к сотрудничеству
- смелость
- постоянство, преданность
- чувство справедливости
- готовность прийти на помощь
- честность, принципиальность
- чувство юмора
- самостоятельность, уверенность в себе
- лояльность
- терпение

- гордость
- сообразительность
- уважение
- чувство долга
- терпимость (толерантность)
- Ваш

вариант.....

12. Привлекаете ли Вы родителей к совместной деятельности (например, принять участие в постановках или других мероприятиях, проводимых в детском саду, изготовление костюмов, декораций)?

- да
- нет
- предлагала, но родитель отказался
- другое.....

13. Из каких источников Вы находите информацию о возможностях обучения через драму? Можете выбрать несколько вариантов ответа.

- интернет
- книги
- обучения
- опыт коллег
- другое.....

14. С какими трудностями Вы сталкиваетесь при формировании ценностей у детей дошкольного возраста с помощью обучения через драму? Можете выбрать несколько вариантов ответа.

- мало информации
- не хватает времени
- другое.....

15. Как, по-Вашему мнению, можно сделать Вашу работу в этом направлении эффективнее? Можете выбрать несколько вариантов ответа.

- посещение обучений
- привлечение родителей к совместной деятельности
- обмен опытом с коллегами
- другое.....
.....

Общие данные

Ваш возраст:

- младше 25 лет
- 25 – 34
- 35 – 44
- 45 – 55
- старше 55 лет

Ваше образование:

- среднее образование
- средне-специальное образование
- незаконченное высшее образование
- высшее образование
- другое

Ваш стаж работы:

- до 5 лет
- 6–10 лет
- 11–15 лет
- 16–20 лет
- 21–25 лет
- более 25 лет

Благодарю Вас за ответы!

Ольга Белова

Lisa 3. Küsimustik lapsevanemale

Lugupeetud lapsevanem!

Palun Teie abi oma lõputöö koostamisel. Olen Tartu Ülikooli Narva Kolledži kolmanda kursuse üliõpilane Olga Belova. Küsimustik on anonüümne ja osalemine on selles vabatahtlik. Küsitluse andmeid kasutatakse vaid lõputöö eesmärkide kohaselt.

1. Kui oluliseks peate Te lasteaia rolli laste väärtuste kujundamisel?

- üldse pole oluline
- väheoluline
- oluline
- väga oluline
- ei oska vastata

2. Mis väärtused on Teie jaoks olulised õpetamiseks lasteaias? Järjestage, palun, viis kõige olulisemat väärtust lasteaias lastele õpetamiseks (kus 1 – kõige olulisem)

- osavõtlikkus ja empaatiavõime
- koostööoskus
- julgus
- järjekindlus ja pühendumine
- õiglustunne
- abivalmidus
- ausus ja põhimõttekindlus
- huumorimeel
- iseseisvus ja enesekindlus
- lojaalsus
- kannatlikkus
- uhkus
- leidlikkus
- austus
- kohusetunne
- sallivus

- Teie

variant.....
.....
.....

3. Kui oluliseks peate koolieelse õpetaja rolli väärtuskasvatases?

- üldse pole oluline
- väheoluline
- oluline
- väga oluline
- ei oska vastata

Palun põhjendage oma

vastust.....
.....
.....

4. Kas draamaõpetus on efektiivne meetod väärtuskasvatases?

- üldse mitte
- osaliselt
- jah
- ei oska vastata

Palun põhjendage oma

vastust.....
.....
.....

5. Mis ainetes on draamaõpetuse kasutamine kõige efektiivsem väärtuskasvatuse aspektist? Võib valida mitu vastusevarianti.

- mina ja keskkond
- keel ja kõne
- matemaatika
- kunst
- muusikaõpetus
- liikumine

- võõrkeeleeõpetus
- erinevate valdkondade lõimimine (palun nimetage)
- ei oska vastata

6. Alates millisest laste vanusest on võimalik kasutada draama vorme väärtuskasvatuse aspektist?

- alates 3. eluaastast
- alates 4. eluaastast
- alates 5. eluaastast
- alates 6. eluaastast
- muu.....
- ei oska vastata

7. Milliseid draama vorme lasteaias kasutatakse? Võib valida mitu vastusevarianti.

- rollimängud
- draamamängud
- nukuteater
- pantomiimid
- etendused
- muu.....

8. Mis draama vormid on Teie arvates kõige efektiivsemad väärtuskasvatuse aspektist? Võib valida mitu vastusevarianti.

- rollimängud
- draamamängud
- nukuteater
- pantomiimid
- etendused
- muu.....

9. Kui tihti kasutatakse Teie rühmas draamaõpetuse vorme õppetegevuses?

- iga päev
- 2-3 korda nädalas
- 2-3 korda kuus
- muu
- ei oska vastata

10. Mis on Teie arvates õpetaja roll draamaõpetuses?

.....

.....

.....

11. Mis väärtuseid kujundatakse draamaõpetuse abil? Järjestage, palun, viis kõige olulisemat väärtust lasteaias lastele õpetamiseks (kus 1 – kõige olulisem)

- osavõtlikkus ja empaatiavõime
- koostööoskus
- julgus
- järjekindlus ja pühendumine
- õiglustunne
- abivalmidus
- ausus ja põhimõttekindlus
- huumorimeel
- iseseisvus ja enesekindlus
- lojaalsus
- kannatlikkus
- uhkus
- leidlikkus
- austus
- kohusetunne
- sallivus
- Teie

variant.....

.....

.....

12. Kas Te olete valmis koostööks lasteaia ja rühmaõpetajatega? (Näiteks võttes lavastustest või muudest üritustest osa, kostüümide või dekoratsioonide valmistamine)

- jah
- jah, aga pole sellist võimalust pakutud
- ei
- ei oska vastata
- muu

Üldised andmed

Teie vanus:

- noorem kui 20 aastat
- 20–29 aastat
- 30–39 aastat
- 40 ja vanem

Teie haridus

- keskharidus
- keskeriharidus
- lõpetamata kõrgharidus
- kõrgharidus
- muu.....

Laste arv perekonnas:

- ainus laps
- kaks last
- kolm last
- rohkem kui kolm last

Täna vastamast!

Olga Belova

Lisa 4. Опросник для родителя

Уважаемый родитель!

Обращаюсь к Вам с просьбой поддержать меня при составлении бакалаврской работы. Я, Ольга Белова, являюсь студенткой третьего курса Нарвского колледжа Тартуского Университета. Анкета анонимна, участие в ней добровольное, полученные данные используются только в целях бакалаврской работы.

1. Насколько важна, по Вашему мнению, роль детского сада в формировании ценностей у детей?

- совершенно не важна
- маловажна
- важна
- очень важна
- не могу ответить

2. Какие ценности, по-Вашему мнению, являются значимыми для формирования в детском дошкольном учреждении? Выберите 5 самых значимых, по-Вашему мнению, ценностей и расположите их по степени важности от 1 до 5: 1 – наибольшая, 5 – наименьшая.

- отзывчивость, способность сопереживать
- способность к сотрудничеству
- смелость
- постоянство, преданность
- чувство справедливости
- готовность прийти на помощь
- честность, принципиальность
- чувство юмора
- самостоятельность, уверенность в себе
- лояльность
- терпение
- гордость
- сообразительность
- уважение

- чувство долга
- терпимость (толерантность)
- Ваш

вариант.....
.....
.....

3. Насколько важна, по-Вашему мнению, роль педагога детского дошкольного учреждения в воспитании ценностей у детей?

- совершенно не важна
- маловажна
- важна
- очень важна
- не могу ответить

Пожалуйста, обоснуйте свой
ответ.....
.....
.....

4. Является ли, по-Вашему мнению, обучение через драму эффективным методом в воспитании ценностям?

- совершенно нет
- частично
- да
- не могу ответить

Пожалуйста, обоснуйте свой
ответ.....
.....
.....

5. В каких учебных предметах применение обучения через драму является самым эффективным с точки зрения воспитания ценностям?

Можете выбрать несколько вариантов ответа.

- я и среда

- язык и речь
- математика
- искусство
- музыка
- движение
- изучение иностранного языка
- интегрированные занятия (пожалуйста, назовите).....
-
- не могу ответить

6. С какого возраста, по-Вашему мнению, возможно использование обучения через драму?

- с трех лет
- с четырех лет
- с пяти лет
- с шести лет
- другое.....
- не могу ответить

7. Какие формы драмы используются в детском дошкольном учреждении? Можете выбрать несколько вариантов ответа.

- ролевые игры
- драматические игры
- кукольный театр
- пантомимы
- представления
- другое.....
-

8. Какие формы драмы, по-Вашему мнению, являются самыми эффективными с точки зрения воспитания ценностей? Можете выбрать несколько вариантов ответа.

- ролевые игры
- драматические игры
- кукольный театр
- пантомимы
- представления
- другое.....
-

9. Как часто используются формы обучения через драму в учебной деятельности вашей группы?

- каждый день
- 2-3 раза в неделю
- 2-3 раза в месяц
- другое.....
- не могу ответить

10. Какова, по-Вашему мнению, роль педагога в обучении через драму?

.....

.....

.....

11. Какие ценности, по-Вашему мнению, можно сформировать у детей с помощью обучения через драму? Выберите 5 самых значимых, по-Вашему мнению, ценностей и расположите их по степени важности от 1 до 5: 1 – наибольшая, 5 – наименьшая.

- отзывчивость, способность сопереживать
- способность к сотрудничеству
- смелость
- постоянство, преданность
- чувство справедливости
- готовность прийти на помощь
- честность, принципиальность
- чувство юмора

- самостоятельность, уверенность в себе
- лояльность
- терпение
- гордость
- сообразительность
- уважение
- чувство долга
- терпимость (толерантность)
- Ваш вариант.....
-
-

12. Готовы ли Вы к взаимодействию с учителями группы (например, принять участие в постановках или других мероприятиях, проводимых в детском саду, изготовление костюмов, декораций)?

- да
- да, но не предлагали
- нет
- не могу ответить
- другое

Общие данные

Ваш возраст:

- младше 20 лет
- 20 – 29
- 30 – 39
- 40 и старше

Ваше образование:

- среднее образование
- средне-специальное образование
- незаконченное высшее образование
- высшее образование

другое

Количество детей в семье:

- один ребенок
- двое детей
- трое детей
- более трех детей

Благодарю Вас за ответы!

Ольга Белова